

Andreas Daniel Habichhorst Albrecht Joachim Krakevitz von

De Statutis Non Bonis, Israeli A Deo Datis, Ex Loco Ezech. XX. v. 25. In Apologia Augustanae Confessionis p. 283. adducto Dissertatio Inauguralis Apologetica

Rostochi[i]: Weplingius, 1699

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746613423>

Druck Freier Zugang

49 v. 5.

49.

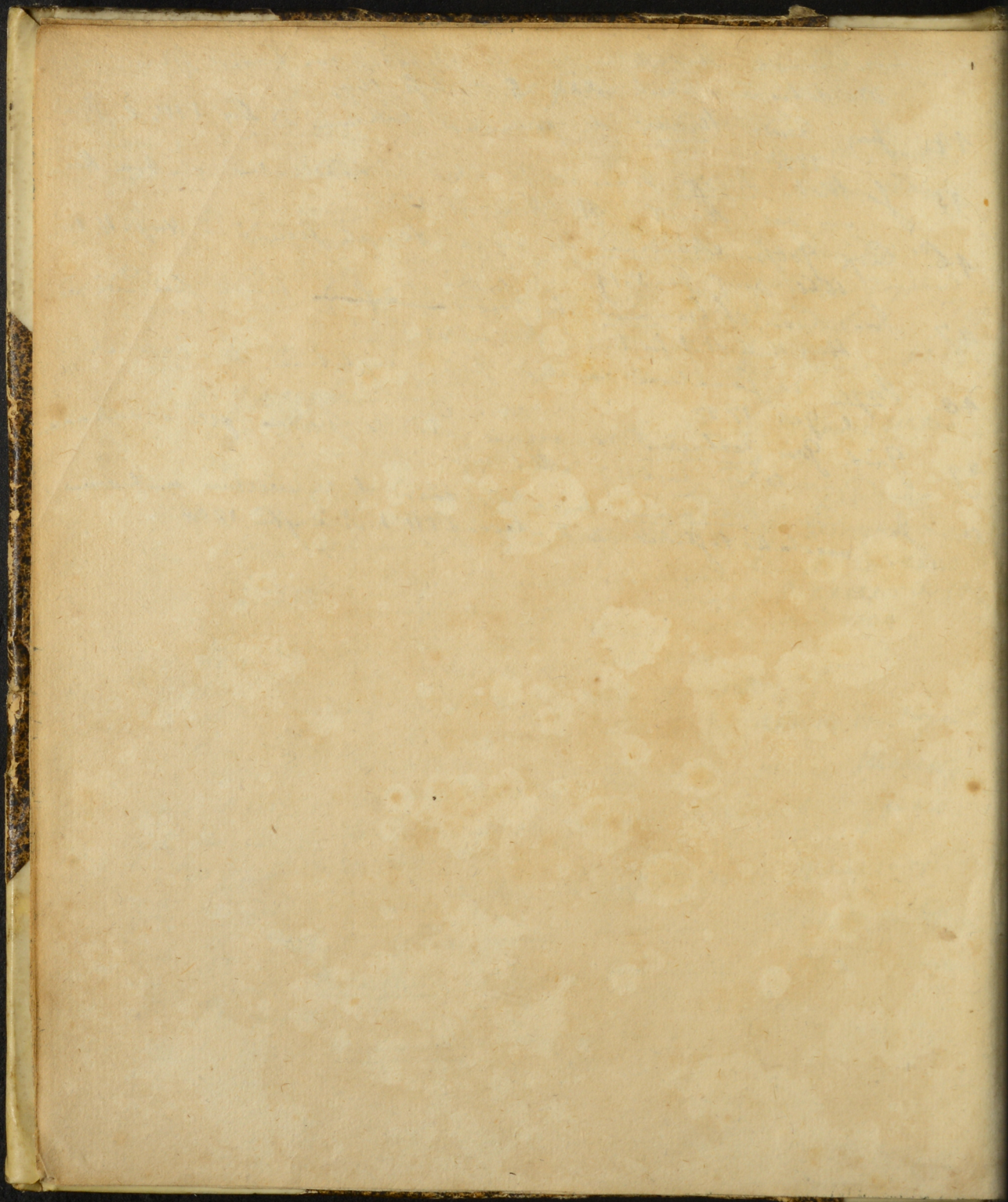
Fa-1092 (49.)

1. Romani Teller de Philosophismo exegetico. Lips 1790.
2. Herm. Christo. Engelkeii De sacris dictorum scripturae V. T. a manu scripta permutatione indicatorum. Rostoch 1720.
3. Jo. Christiani Klemmii de veritate historiae dominicae Iosephicae ex monumentis historicis usque peritissimum institit adfructa Tub 1776.
4. Jo. Friedr. Cottae specimen secundum ad Gen III, 22. Göt 1738
 Prop. de acquiescentia Dei Patris in satisfactione Iesu Christi
 ad Gen VIII, 21. Nezim 1738.
5. Phil. Dan. Kräuter de sensu literali promissionum Abrahami et inprimis femini eius factarum. ad Gen XII, 3, XXII, 16, Gal III, 16. Jen. 1738.
7. Jerem. Friederici de angeli redemptore Patriarchae Jacobi collectorum ad Gen XXII, 26. XVIII, 15. Hof XII, 4. Lips 1729.
8. Friedr. Guili. Stromeyer de Jacobi de ^{observati} ~~affinitate~~ vaticinio Gen XXII, 14. 15. Göt. 1738.
9. Jo. Rud. Andalighi de benedictione Jacobi ad Gen XXII, 5-12. Brem 1702.
10. Henr. Scholtzius de וַיְבָרֵךְ ad Gen. XXIII, 21. Alton, 1790.
11. Prop. de ad Exod XII, 15. Lips 1736.
12. Friedr. Gerard Kettererus de sanguine foederis ad Exod XXIV, 8. Lips 1700.
13. Gottf. Jung de sanctione foederis Sinaii ad Exod XXII, 9-11. Wren 1700.
14. Geor. Michael Diederich de Candelabris Judaeorum factis ad Exod. XV. Witeb. 1711.
15. Jo. Christi. Habenstreit de sacrificio a pejus offerendo ad Levit. V, 20-26. Lips 1799.
16. Sam. Andrese De aduerso nunquam legedivina imperio ad Levit. XII, 10. Nury 1605.
- 17a. Jo. Hart. Haefius de jurjurando. Jhesu ante praesente ad Jos. IX Göt 1737.
- 17.6. Just. Geor. Faltnerus de Verborum inter Prophetas eruditione ad Levit. XVII, 17. Göt 1700.
18. Christo. Sam. Scherf de Duode imbon Nabalen ad 1 Sam XXV, 22. Lips 1700.
19. And. Geor. Wichard de Endorensi Praestigiabrice. ad 1 Sam XXVIII, 16. Göt 1738.
20. Sam. de Duode, in abidarum victore, crudelium numeru exento Göt ad 1 Sam VIII, 2. Göt 1798.

35
34
33
32
31
4
41
24
23
11
25
4
4
16
17
18

22. Breth. Sebelius de Davide peccante et penitente ad Adam
XXIV et Paralipomeni. XXII. Argent. 1695 rei 1703.
23. Sam Aug. Jungkand de terra Ephraim Lips. 1737.
24. Geor. Christo. Dackfeld de unctioe Elisaei ad 1 Reg. XIX, 16. Lips. 1708.
25. Dau. Otto Wahrensdorfius de resurrectione Iohi cum lotera facta
cum Paralipomenis Crasii Goth. 1730.
26. Seb. Götfrid Pankei Diss. in loca quaedam Psalmorum Davidis in
laudem regis sui et ducis Vindobonensis male athletae Josephus
1706.
27. Prax de regis chersinae elogium ad Pf. H. Helmst. 1713.
28. Paul Gjongjorfi a Pettigen de conione D. Elper cometa ad Pf.
XIV, 2. ^{apud} Vind. 1727.
29. J. Geor. Neumannus de spe melioris vitae ad Pf. XVIII, 15. Witeb
1701 reimp. 1716.
30. Christo. Aug. Hermann Commentarius in Pf. XXIX Goth. 1730.
31. Geor. Ludov. Oederus de Pane Angelorum ad Pf. XXVIII, 25. Onid. 1730.
32. Paul Gjongjorfi a Pettigen de aere cadelatro templi Exod. XXV, 3.
Leu. XXIV, 4. Apocalyp. II, 1. Symbola Davidis ad Pf. LXXIX, 105. Lips. 1730.
33. Geor. Ludov. Oederus Commentatio in Prov. XXIV. Onid. 1734.
34. Eurden Commentatio in Ies. VIII, 9. ibi 1734.
35. Joh. Fried. Koebel de Ies. I, 6. Grae. 1762.
36. Joh. Phil. Mefferus de Christo vero Deo ad Ies. XLV, 14, 15. Meyn
1695. Rec. Hamb. 1739.
37. Mich. Naetherus de Christo Deo abscondito ad Ies. XLV, 15. Witeb. 1690.
38. Joh. Jac. Drosius de sponsae ornate splendoris ecclesiae et I symbolo
ad Ies. XLIX, 10. Lips. 1738.
39. Joh. Meijerus de pluvia mystica ad Ies. LVI, 10, 11. Witeb. 1675.
40. Joh. Geor. Michaelis de cane symbolo Prophetico ad Ies. LVI, 10, 11. Fests. 1733.
41. Joh. Christo. Helmsfeld de Jesaiae Corp. ad III com. 19. in. D. uellben
Lips. 1737.
42. Dieth. Kern. Kemmerich de eloquentia Jeremiae ad Jerem. II.
Lips. 1703.

43. Andr. Daniel Heubühner de flatibus non bonis Israel ad
Dro datis ad Mach XXX, 25. Hoff. 1699.
44. Georg. Friedr. Wiebel de juvenibus Caloribus ad Hag. XIV, 2. Jen
1790
45. Jo. Wieh. Polleg Jonas illustratus et indicatus contra Heron.
von der Hardt. At Halberst. 1720.
46. Carp. Gottfr. Muddinus de gloria templi secundum ad Hag. II, 10
1561. reus Jen 1719.
47. Jon. Carl Schramm de concordia ^{de concordia} ~~de concordia~~ templi secundum ad
Hag. II, 10. et Act. II, 1. Helmsf. 1730.
48. Prop. de sanatione in alio solo infirmitas ad Maccab. IV.
1. ger. 1797.
49. Jur. Geor. Zeltnerus de origine sanctae Judaea per transpauca
monte ~~de~~ Mach V, 7. Hel. 1717
50. Jon. Carl Schramm de Maccabaeis de resurrectione nocturna
veritate testibus ad 2 Maccab. VII, 1. Helmsf. 1700.

K.

43.

AUSPICE JESU CHRISTO!
DE

STATUTIS
NON BONIS.
ISRAELI A DEO DATIS,

Ex Loco Ezech. XX. v. 25.

In Apologia Augustanæ Confessionis p. 283, adducto
DISSERTATIO INAUGURALIS APOLOGETICA,
Jussu Ven. Facultatis Theologicæ,

AD

HONORES in Theologia DOCTORALES

Academico more impetrandos,

SUB PRÆSIDIO

D. ANDR. DANIELIS
HABICHHORSTII,

S. Th. PP., & Seren. Ducis Mekelb. Consilia-
rii Consistorialis, Collegiique Proff. Ducalium uti & Fictis
Th. Senioris hodieq; DECANI Spectabilis

PRÆCEPTORIS AC PROMOTORIS SUI SUMME REVERENDI,

4. 5. Octobr. Ao. 1699. horis ante. & pomerid. in Aud. Maj.

exhibita & defensa

ab

ALB. JOACH. de KRAKEVITZ,

Eqvite Mekelb. Hæbraicorum hîc & Catechef. Christ.
Professore Ducali designato.

Rostochi, Typis JOH. WEPPLINGU, Univ. Typogr.

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,
**DN. FRIDERICO
WILHELMO,**

DUCI MECKLENBURGICO REGENTI,
PRINCIPI VETUSTÆ GENTIS HENETÆ, SWERINI
ET RACEBURGI, COMITI ITEM SVVERINENSI,
TERRARUMq; ROSTOCHII ET STAR-
GARDIÆ DYNASTÆ,

ILLUSTRIS hujus UNIVERSITATIS UARNO-BALTICÆ

**PATRONO ET CANCELLARIO
MAGNIFICENTISSIMO,**

**PRINCIPI AC DOMINO
CLEMENTISSIMO,**

NUTRITORI MUNIFICENTISSIMO,

Gratiam Summi Regentis perennantem,

Regimen securum,

Sanitatem illibatam,

Ætatem annosam,

Populum probum,

non solum ex veteri formula apprecatur,
sed & in subiectissimi obsequii debitæq; gratitudinis
signum, Dissertationem hanc inauguralem, mente
manuq; devotissimâ

offert

ALBERTUS JOACH. de KRAKEVITZ

דרכיך יהוה הודיעני
רחמיך למדני

DISPUTATIO INAUGURALIS THEOLOGICA.

PROOEMIUM.

Vemadmodum semper facilius est, in ædificio belle ornateqve exstructo, aliquid reprehendere planeqve illud turbare, quàm in illo ordine & quasi coagmentatione id conservare, non dicam, de novo ædificare: Ita quoque non mirum est, si hodie sine consilio prudenti catervatum pretiosissimum illud Librorum Ecclesiæ nostræ Lutheranae Symbolicorum corpus & munimentum non reprehendatur solum, sed & turbetur quàm maximè, in cujus exstructione tamen sincere

ri pectoris Theologi, illam ubiqve elucescentem, nec unquam fatis à nobis deprædicandam singularem ac providam Dei curam sunt admirati, certissimè persuasi, illud immoto DEI verbo superstructum esse.

Quod cæteroquin aperti Doctrinæ coelestis hostes hos veritatis libros, tanquam tesseram & signum nostræ orthodoxorum militiæ, odio plusquam Vatiniano prosequantur, non adeo mirum est; quanquam per Dei gratiam nunquam hæcenus de triumpho gloriari potuerunt: quod verò præterea quoque Ecclesia proliis jam afflicta, proprios degeneres filios, in gremio quidem educatos, sed eodem, quo Ismael, lacte innutritos, videat, & quibus, repagulo hoc fracto, sentiendi credendiqve libertinismum, affectatam insuper & ad fucum etiam peritioribus faciendum quasi natam sanctitatem, introducere, religio non est, illud verò indolendum maximè & indignandum. Quam vero injurii in nostram sunt Ecclesiam, in ejusque libros simul Symbolicos hi ipsi homines, in ipso Ecclesiæ sinu degentes, inter alia patebit, si vel unicum, sic satis controversum & à *Pietistis* impugnatum Scripturæ locum, nempe, *Ezech. XX. 25. in Apologia Augustana Confessionis, articulo de VOTIS MONASTICIS p. m. 283.* adductum, ab Ismaelitis verò nostris iniquè traductum, atque à maximè Rev. Facultate Theologicâ mihi pro vindicandâ Libri hujus Symbolici autoritate injunctum, paulo penitiùs consideravero, adeoque Apologiam

A

logiam

logiam A. C. quod ad illum attinet locum, (cætera enim hodie
mul propugnare non licebit) ab errore ipsi imputato imr unem esse
demonstravero. Quæ verò omnia ut commodo fiant ordine, duo-
bus hanc Disputationem sectionibus, generatim loquendo, absolvam:
quarum prior *Exegetica*, genuinum loci *sensum* simulqve illam
quæstionem: *An ille ab Apologia A. C. sit perversus?* paulò pluri-
bus investigabit, posterior vero *Præctica usum* ejus paucis indicabit.
Adsis proposito Flamine, CHRISTE, Tuo!

Locum verò Ezechielis C. XX. v. 25 in fonte
sic legimus:

וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וְמוֹשָׁשִׁים לֹא יִחִיו בָּהֶם:

LXX. illum sic reddiderunt:

Καὶ ἐγὼ ἰδὼν ἐπιπέσειν ἐπὶ αὐτοὺς ἔειπα καὶ δικαίωματα
ἐς αὐτοὺς ἔδωκα αὐτοῖς

Vulg. Ergo & ego dedi eis præcepta non bona & judicia, in
quibus non vivent.

Vatabl. Et etiam dedi eis præcepta non bona & judicia,
propter quæ non vivent.

Seb. Schmidius Quare etiam ego dedi illis statuta non
bona & judicia, per quæ non vivent.

Lutherus Darumb übergab ich sie in die Lehre so nicht
gut ist / und in Rechte / darin sie kein Leben
könten haben.

SECTIO I. EXEGETICA

indagans

Genuinum loci SENSUM,

simulq; quæstionem:

An ille ab Apologia A. C. sit perversus?

Si quem librum statim erroneum faceret errorum im-
putatio, vix ullum sanè librum ab errore immunem possi-
deremus: Si quidem & sanctissimo Scripturarum libro erro-
res & defectus ab Atheis imputari solent, Verùm eadem
ration

ratione, quã diluuntur isti, dikui quõq; possunt, quæ Libris hõ-
 die Symbolicis objiciuntur. Missis vero reliquis, quæ ma-
 gno proh! numero multoque clamore nobis objicere non ve-
 recundantur Librorum Symbolicorum contemtores, unice
 jam circa illum ex *Ezechiele* productum, occupabimur locum,
 cujus examen Adversariorum iniquitatem ostendet, Libriq;
 Symbolici autoritatem salvabit. Quatuor verò præcipue
 nobis, *sensum loci genuinum, & an ille ab Apologiã sit perver-*
sus & investigaturis, tractanda incumbent: (1.) Per brevio-
 rem historiæ hujus controversiæ, cum *generalis* de libro-
 rum Symbolicorum censoribus atqve contemtoribus, tum
specialis, de loco Ezechielis ab iisdem impugnato, recensio-
 nem, via ad labores proximè suscipiendos erit præparan-
 da. (2.) Variæ variorum sententiæ de h. l. sunt colligendæ.
 (3.) Sententiarum minus convenientium fundamenta veni-
 unt examinanda & discutienda. (4.) Genuina de loco senten-
 tia, pro Apologiæ A. C. autoritate servandã, est ferenda & fun-
 damentis stabienda, contraq; hostium impetus munienda.
 Quorum omnium paulò distinctius tractandorum gratiã,
 quatuor etiam constituenda sunt Sectionis hujus Exegeticæ
 membra, ex quibus adeo *primum* est *ἡ ἀρχαία ἀπολογία*, *secun-*
dum *ἡ ἀπολογία τῶν ἐναντιοπαθησάντων*, *tertium* *ἡ ἀπολογία τῶν ἀπολογησάντων*, *quartum* *ἡ ἀπολογία τῶν ἀπολογησάντων*. Esto igitur.

MEMBRUM I. *ἡ ἀρχαία ἀπολογία*

§. I.

Historiam controversiæ *generalis* de censoribus
 atqve contemtoribus Librorum Symbolicorum,
 uti prolixam scripturi non sumus, ita omissis nunc
 extraneis, ordimur à *G. Calixto*, nostri seculi Docto-
 re, quippe qui, ut cætera taceam, vel ipsi Augustanæ Confessio-
 ni non prolixitatem tantum, sed & errata quædam historica
 aliaq; objecit, de quibus videndus immortalis gloriæ Theolo-

A3

gus

4

4

gus *B. Dorschen*, Professor quondam Argentoratensis, deinde & ab A. 1684. usq; ad. 1660. Rostochiensis, in *Theologo Latrone* p. 280.

§. II. Quomodo nostris etiam temporibus nonnulli Symbolicos Ecclesiae nostrae Libros capitalium arguere errorum non erubescant; alii vero quamvis errores dogmaticos & capitales iis tribuere nolint, paroramata tamen illis & errores, in circumstantiis modoq; tradendiac defendendi admissos, tribuant, notum satis est. Initium vero imputationum apertius, quantum mihi quidem constat, A. 1684. fecit, in Programme *Dni. Praesidis* mei descriptus *M. Job. Jacobus Zimmermannus*, & quidem in libello, quem vocat: *Muthmaßliche Zeitbestimmung*/ qui latere quidem, sub ficto *Ambrosii Sebmanni* vort Caminez nomine voluit, sed à *D. Georg. Henrico Häberlin*/ Professore Tubingensi detectus est in *der Schrift-Mäßigen Wiederlegung* p. 71. ubi simul Zimmermanni hujus rationes, *Warumb daß Christl. Concordien Buch demselben und andern verdächtig vorkomme*/ examinavit & discussit, p. 457. sq. Posteaq; A. 1695, evulgatus est liber, cujus hic titulus: *Gründforschendes Gespräch zweier Personen/ gehalten über die Formulam Concordiae &c.* Hujus Autorem pariter Zimmermannum esse, existimaverim, quippe in quo vindicias *D. Häberlini* eruditissimas frustraneo conatu illidere molitur, denuoq; magno verborum apparatu contra *F. C.* insurgit.

§. III. Porro nominandus quoq; nobis esset *D. Christianus Thomafius*, de quo non immerito ex nostris quidam Theologis, cujus merita meis majora elogiis, judicavit, *Eundem se pretio conductus fuisset ad maledicendum Formule Concordiae, favorem suum in eandem seivus effundere non potuisse*; Et verè nuper alius, *Holmiae* apud Svecos Pastor, ad omnes Sveciae Episcopos scripsit, *hunc Virum omnium Syncretistarum & Novatorum maledicentiam hanc in parte superasse*; Verùm cum ille non possit ferre, ut sui cum aliis conjunctim mentionem facia-

faciamus, quemadmodum in Disputatione meâ Inaugurali, pro Baccalareatu habitâ, feceram, ideoq; ipsum ad opportuna magis tempora servamus, quia certiores sumus, nullum in Roseto hoc nostro intolerabili hujus Viri de Libris Symbolicis sententiæ suffragari, adeoq; nullum nobis periculum à VERITATIBUS ejusdem, (quemadmodum falso sibi persuasit,) imminere.

§. IV. Ea verò, quæ ab his aliisque objiciuntur, satis eruditè discussa sunt à Viris nostræ Ecclesiæ doctissimis. Cum enim accusationes suas, *Haberlini* scripto jam edito, passim repeterent, peculiari Disputatione *D. Joh. Deutschmanni* A. O. 1696. m. Octobr. pro Libris Symbolicis contra Novatores egit, eodemq; mense sex *νεγεματ* hismet libris objecta vindicavit *D. Sontagius*; strenuè etiam contra eosdem, Librorum Symbolicorum autoritatem, præside *D. Neumanno* A. O. 1698. defendit *M. Gottlieb Wernsdorffius*, Colleg. Philos. Adjunctus.

§. V. Deniq; ad *D. Spenerum* quod attinet, qualem ille erga Symbolicos se libros gesserit, ex variis ipsius scriptis, imprimis aus der Freiheit der Gläubigen von dem Ansehen der Menschen in Glaubens-Sachen/ abundè constat; contra quæ itaq; consulendi erunt *M. Büberus* in den Haupt-gründen des Fanaticismi p. 201. &, qui ex professo contra eundem in hac materia egit, *M. Samuel Schroër*, Superintendens Clödenfis, in der Ehren-Rettung der Symbolischen Glaubensbücher/ quorum scripta hoc anno currente lucem viderunt.

§. VI. Cæterum hi ipsi non contenti, ut *generatim* sinistra de Symbolicis Lutherana Ecclesiæ Libris judicent; quemadmodum patet ex *Zimmermanni* verbis, in der Muthmaßl. Zeit-bestimmung/ p. 49. ubi ita scribit: oder meinen wir in diesem unsern Menschlichen Wercke/ so ja (eben der Unvollkommenheit halben) Stückwerck ist/ könne auch die Göttliche Weißheit nichts irriges finden/ weil wir es nicht sehen

sehen? Quale & D. Speneri est iudicium in der Freyheit der
Gläubigen p. 91. Ob sie/ (die Symbolischen Bücher) wol herr-
liche/ Christliche/ und wahre Lehre vortragende und auff un-
terschiedl. mahl gemeldete Art verbündliche Schriftesind/ daß
denoch in denselben die Wahrheit zu theilen auf eine Menschl.
Art/ die nicht eben aller Fehler durch und durch frey ist/ vorge-
stellet werde, sane *Speciatim* quoq; ipsos in scenam producent
errores, existimantes, jam actum esse de Librorum Symboli-
corum autoritate, seq; triumphum canere jam posse. Inprimis
v. *Apologia A. C.* exagitant, quam in articulo de *dotis Monas-
ticis* p. m. 233. dictum aliquod contra genuinum ejus sensum
citasse prætendunt. Verba *Apologiae* ita se habent: *Præterea
contumelia afficiunt Christum, cum dicunt, homines per Monasticam
mereri vitam æternam. Deus ne sua quidem legi hunc honorem
tribuit, quod mereatur vitam æternam, sicut clarè dicit
apud Ezech. c. 20. Ego dedi eis præcepta non bonâ, & iudicia in
quibus non vivent.*

S. VII. Primum verò *Zimmermanni* dubium de hac al-
legatione exposuit nobis D. *Häberlin* in der *Schriftmäßigen
Wiederlegung* p. 459. Ubi ipsum ita loquentem introducit: Da
doch daselbst (Ezech. 20 25.) Gott der Herr nicht von seinem
eigenen Gesetze handelt/ sondern von der Juden selbst erwehl-
ten und ertichteten Menschen Sâhungen/ welche Er seinem
eigenem Göttl. Gesetze entgegen sehet/ wie nicht nur aus den
vor- und nachgehenden Worten zu ersehen/ sondern auch die
Randgloß *Lutheri* zu verstehen giebt/ da er sagt: Menschen
Lehre ist eitel Unfried/ Hergeleid und der Todt etc. Quamvis
verò ad hoc dubium eruditè responsum à D. *Häberlino* esset,
crambem tamen bis coctam apponebat, quando eadem
dehinc in dem Grundforschenden Gespräch p. 18. repetebat
tandemq; ita concludebat: Es kan also die *Apologia* in die-
sem Stück auff keinerlei Weise justificirt werden/ man mag
darnach

darnach den Grund-Text nehmen/ oder die vulgatam ad hō-
minem, wie es der Autor entschuldigen will etc. Et paucis
interjectis: Und also dieselben Theologi entweder mit der
Auslegung oder mit der allegation, warhafftig einen Feh-
ler begangen haben/ und folglich weder der Autor, noch
ein ander Theologus es justificiren könne.

§. VIII. Pari etam ratione *D. Spenerus* de fallâ hujus loci
allegatione adeo certus sibi videtur, ut confidenter in der
Freiheit der Gläubigen p. 90. scribat: so frage ferner Herr
D. Meyer, ob Er die Wort *Ezech. XX. v. 25.* Darum gebe
ich sie in die Lehre/ so nicht gut ist/ und in die Rechte/
darinnen sie kein Leben könten haben/ von dem Gött-
lichen Gesetz selbst verstehe/ wie in der *Apologia* f. 128. siehet:
Similiter idem in der völligen Abfertigung contra *D. Pfeiffe-
rum* p. 77. Weil ich auch an gedachtem Orte/ die beyden übel
und wieder den Sinn des Heiligen Geistes angeführte Sprü-
che berühret/ nemlich *Ezech. XX. 25.* und *Offenb. X. 1.* deren je-
ner in der *Apologie* f. 128. a. von dem Göttlichen Gesetze/ dieser
von dem Pappst erkläret wird/ frage ich billig/ warum *H. D.*
Pfeiffer auch dieselben nicht anführe und die symbolische Bü-
cher in dem Papp zu retten bemühet sey? Ist nicht/ weil ihm
sein Gewissen saget/ es sey ein Menschlicher Fehler mit un-
tergelauffen/ wie Er den schwerlich es läugnen/ oder der selben
Meinung diejenige/ worzu sie angezogen worden/ zuseyn sagen
wird? Ita certissimè hi aliiq; Librorum Symbolicorum ho-
stes de errore hîc commisso pervasi sunt: Verùm non qvi ac-
cusatur sed qvi convincitur, reus est. Et quamvis *Zimmer-
mannus* existimet; daß diesen Fehler kein einziger Theologus
justificiren könne/ ceu verba ejus præced. §. 7. citata sonant;
propterea tamen deterreri nos minimè patiamur, operam
daturi, ut fontis Hebræi & contextus ope Apologetam satis
justum declaremus.

B

MEM.

MEMBRUM II. ἀποκρίσιν.

§. I. Factâ enim præparatione per breviorē historiæ
 tum generalis tum specialis recensionem, nunc ad collectionē
 variarum de hoc loco sententiarum pro temporis ratione ac-
 cēdimus. Negari quidem non potest, locum Ezechielis variis
 interpretationibus & expositionibus esse obnoxium, quas à
 Polo ad h. l. collectas, in ordinem verò apud Hackspanium
 in Not s Bibl. ad h. l. p. 8; 8. redactas videre licet; attamen haud
 infelicem nobis successum promittimus, si & nos varias alio-
 rum sententias consideraverimus, iisdemq; rectius examina-
 tis, tandem eam, quæ nobis rectior censetur, idoneis sufful-
 tam argumentis subjecerimus.

§. II. In duas verò classes illos, qui locum hunc inter-
 pretantur, cum Hackspanio dilpescere nobis integrum erit.
 Alii enim textum hunc accipiunt de legibus Mosaicis ab ipso Deo
 latis; alii de iis accipiendum esse negant. Prior classis eorum,
 qui de legibus ab ipso Deo latis explicant, iterum in varias scin-
 ditur sententias. Prima est horum, qui dicunt, textum de
 lege morali, quamvis alio & alio respectu, esse explicandum;
 Secunda eorum qui de minus, quæ & ipsæ in lege Mosaicâ legun-
 tur, exponunt; Tertia istorum qui legem ceremonialē volunt intel-
 lectam. In posteriori quoque classe, illorum scilicet qui non de lege
 Deilocum accipiunt, sententiarum divortia reperiuntur. Qvi-
 dam enim accipiunt verba de statutis & iudicis hostium, in
 quorum manus postea divino iudicio pervenere iudæi; alii de
 traditionibus patrum unicè sermonem esse, conantur probare.

§. III. Cum verò ultimum in posteriori classe locum
 Adversarii quoque nostri teneant, & illorum causâ primariò
 hæc disquisitio sit instituta, omnium primò quoque horum sen-
 tentiam proponemus, à posteriori classe initium facturi. Ita
 verò Zimmermannus II. alleg. Es redet dieser Vers klar und
 deutlich von der Menschen Lehre. Conf. verba ejus supra in
 §. VII.

§. VII. Membro I. adducta. Habent quoque multos partim ex antiquitate, partim ex recentiori ævo Scriptores secum consentientes. Præter Autores, quos ipse de hac materiâ conferre scribens potui, allegantur pro hac sententiâ Grotius, qui verba hæc ita explicat: *mentem illis ademi, ut legibus meis contemtis, ipsi sibi leges facerent duras & mortiferas*, in quâ sententiâ Grotium sequi Chaldaeos & Rabbinos, scribit Coccejus in Comm. ad h. l. Item Maldonatus, cujus sententiam hanc esse, testis est Cornelius à Lapide in Comm. adh. l. Accedit Friedebius in Theol. Exeg. adh. l. Lavaterus in Comm. ad h. l. Osiander Paraphr. Bibl. quos posteriores à Dn. Schroëro in der Ehrenrettung der Symbolischen Glaubens Bücher p. 159. adductor reperio. Reliquorum quoque Autorum, sententiæ huic faventium (cum ad manus sint) ipsa nunc verba referemus Hieronymus, quamvis nihil certi statuatur, tamen & hanc in explicatione hujus loci adducit sententiam sqq. verbis: *Dei ergo eis Deus dispersis in Gentibus præcepta non bona h. e. dimisit eos cogitationibus & desideriis suis ut facerent, quæ non conveniunt: Et polluit eos in muneribus suis, sicut sacerdos, leprosos de populo separans & eos pollutos esse demonstrans, dum idolis offerunt, quæ Deo offerre deberent, & transducunt omne quod aperit vulvam per ignem Baali, i. e. primogenita, ut postquam deserti fuerint à Deo & idolorum cultui traditi, tunc intelligant, quod ipse sit Dominus.* Calovius in Bibl. illustratis, quamvis de proprio nullam nobis reliquerit explicationem, tamen cum Chaldæo facere videtur. *Vinarienses B. Luthers* interpretationi subscribunt: *die rechte Lehre Gottes ist Friede/Freude und Leben im Heiligen Geist. Menschen Lehre ist eitel Unfriede/Herzleid und der Todt/den sie läßt dem Gewissen keine Ruhe noch Friede/wiewol sie groß Ding thun/als viel opfern auch die liebsten Kinder verbrennen/wie Er sagt im Text &c.* Hackspanius l. all. huic sententiæ omnia favere existimat, verbumque $\eta\kappa$ non acti-

B₂

vè sed

vè sed permissivè sumi debere, contendit. Neque recedunt ab hâc explicatione etiam ex illis quidam, qui pro Apologia Augustanâ Confessionis apologias scripsere. Ita D. Häberlin hanc interpretationem circumstantiis textus convenientiorem existimat illâ, quæ de ipsâ lege Dei interpretatur. Pariter laudatus supra Schroërus. Wann ich die Wahrheit bekennen soll / halte ich selbst nicht davor / daß der Prophet von dem Göttlichem Gesez selbst rede; sondern Er redet von einem andern Geseze falscher Lehre / wie es obige angeführte Autores erklären.

§ IV. Deinde ad istorum classem, qui præsens dictum de legibus ab ipso Deo latis accipiendum esse negant referendi quoque sunt, qui verba דברים וקרא per allusionem exponunt de statutis & iudiciis hostium, in quorum manus postea divino iudicio pervenere Judei, qui eos duriter tractarunt, & leges præscripserunt non bonas, & iudicia qua non vitam sed mortem potius accelerarent. Pro quâ sententiâ non solum ab Haickspanio, sed & in Critic. Anglic. allegatur R. David Kimchi, cujus commentarii aliàs non solum à Judæis sed à Christianis quoque ob eruditionem & perspicuitatem magni æstimantur. Adscribam autem hujus sententiam, prouti in Critic. Angl. proponitur: Per Statuta mala Kimchi intelligit tributa, quæ Gentes victoribus imponebant, & quæ Judei quotannis pendere cogebantur & alia onera atque leges, sub quibus serviebant Gentibus. Nolebant parere legibus ad salutem datis, ideo cogebantur ferre leges malas, quas Dominus per Gentes imposuit, qualis est, quod juxta mores Gentilium filios suos primogenitos, qui Dei erant, per ignem traducebant in honorem idoli Moloch, unde Deus provocatus eos devastare constituit, sicut mox in textu sequitur. Hunc judæorum Doctorem sequitur Job. Oecolampadius in Comm. ad h. l. qui pariter per דברים intelligit tributa à Gentibus usque victoribus imposita,

posita cæteraque onera ac leges, quibus servi immeriebantur, quas Deus per hostem, qui minister Dei est, imposuit, & hanc sententiã judicat simplicissimam, & coactius esse, dicit, quando aliqui legem bonam verti in malam, existimant. His quoque annumerandus est *Nicolaus Arnoldus* in *cujus Luce* hac vice non cernimus lucem; ita autem ille: *Loquitur Deus apud Prophetam de legibus, non suis, quæ certè optima fuerant, vitam allaturæ, si observata fuissent; sed Moabitarum, Ammonitarum, & Philistaorum, quarum legum imperio eos subiecit Deus justo iudicio, cum suis parere nollent. Adeoque cum leges excusserint bonas vitam allaturas, Deus illis, in pœnam sc. dedit leges peregrinarum Gentium malas, quæ vitam conferre non possent.* Hanc quoque sententiam facit suam *Calvinus*, *cujus verba* quamvis ex ipfius, libris annotare non possimus, tamen prout à *focio fidei* ejus *Coccejo* annotata sunt, hic adscribam: *Deus ergo dedit leges non bonas, quando passus est, miseros illos trahi sub magnam congeriem errorum. Fuerunt enim illæ leges non bonæ. Quidam violenter torserunt hunc locum, dum putant, vocari legem ipsam à Mose promulgatam non bonam, quod sit mortifera teste Paulo, sed corrumpunt Prophetæ sensum. Deus enim hic legem suam comparat cum Gentium superstitionibus. Ultimo tandem loco referimus huc *Cornelium à Lapide* in *Comm.* qui textum ita interpretatur: *Quia judæi suam legem rejecerunt; hinc permisi eos sub dæmonibus & tyrannis, qui præcepta tyrannica & intoleranda eis darent, sub quibus vix traherent animam, vix viverent.* In eò tamen à reliquis hujus sententiæ patronis dissentit, quod per tyrannos & hostes non intelligat Principes s. Reges *Edom, Ammon* vel aliarum Gentium, sed earum deos aut potius *dæmones.**

§. V. Ex alterâ nunc classe prodeant, quotquot de ipsis legibus, à DEO per Moſem laus, hunc locum interpretantur,

tur, & quidem primò ii, qui de lege morali exponunt. Quod ipsum ut obtineat *Menasse Ben Israel*, tandem eò dilabitur, ut putet, textum pronuntiatione iuvandum esse, hoc nimirum modo: *Ego etiam eis dedi statuta non bona?* per interrogationem, quasi dicat, o nino bona ipsis dedi, si ea servassent, sicut *Ezech. XXVIII. 3. ecce sapiens tu praedansiele?* De quâ sententiâ videatur *Hackspernius l. all.* Succedant alii, qui quamvis de lege morali hunc locum utique accipiendum esse, iudicent, tamen aliter suam declarant sententiam, dum h. l. legem ejusque perfectionem perfectioni gratiæ Evangelii opponi, putant. Citatur pro hac explicacione ab *Hackspernio, Sixtus Senensis post Augustinum*, & additur ibidem explicacionis ratio, quæ hæc est. Quando duo opponuntur ob perfectionem, tum quod minus perfectum est, dicitur malum. Sic *Matth. VII. 11. Luc. XII. 19.* Sunt præterea, qui hanc quidem sententiam defendunt, sed adhuc aliam afferre explicacionem deprehenduntur, dicendo: Legem Dei vel considerari per se, quatenus omnino bona est, vel per accidens, quatenus in negotio justificationis non prodest, adeoque sic non bona dicitur, quia peccati & damnationis agnitio est ex lege, prætereaque iram operari dicitur. Ita *Pareus* in *Adversariis* ad h. l. Conferri etiam poterunt *Gerhardi* annotationes, ad *1. Tim. I. v. 8.* Nec *Hieronymo* illa displicere videtur explicatio: postquam enim in *Commentario* is primò de lege Dei oraculum hoc nostrum exposuerat, mox inter alia sequentem in modum differit: *Et tempore, quæ natura bona erant præcepta Domini, & judicia, in quibus possent credentes vivere, facta sunt eis non bona, dum nequaquam valent in captivitate legis præcepta servare.* Pro hac ultimâ explicacione passim nostri quoque militant Theologi. Etenim *D. Sontagius* in *Depulsione sex Paroramatum Augustanae Confessioni, ejusdemque Apologia* & Ar.

Et Articulis Simalcaldicis imputatorum, sensum loci ab Apo-
 logiâ minimè perversum esse, demonstrare conatur, vocatâ
 in subsidium illâ D. Chemnitzii distinctione, L. C. p. II. Loco
 de Lege p. m. s. ubi summus ille quondam Theologus monet:
Legem divinam duobus modis considerari, vel per se, ut Deut. XI:
26. XXX. 19. proposui tibi vitam & mortem, benedictionem &
maledictionem; vel quatenus refertur ad naturam nostram pec-
cato corruptam & vitiatam; ita Rom. VII. 10. mandatum, quod
Paulo fuerat ad vitam datum, inventum ipsi fuisse ad mortem: &
in illa relatione Paulum dicere, quod lex operetur iram. His ob-
servatis, inquit Sontagius, l. c. sole meridiano clariùs evadit,
loqui Prophetam in allegato versu de lege divinâ, quatenus po-
steriori modo spectatur. Eandem quoque loci interpretationem
 Autor Disputationis de *Autoritate Librorum Symbolicorum* sub
 præsidio D. Neumann: Wittebergæ Ao. 1698. habitæ suam facit:
 siquidem in illâ hæc reperiuntur verba: *Ezechielis dictum, quò*
minus de lege divinâ possit accipi nil obstat, dummodo observetur
eandem b. l. non attendi ratione sui; sic enim est sancta, præce-
ptum est sanctum, justum & bonum Rom. VII. 12. sed accidentalis
eventus, sic iram operatur Rom. III. 15. nec data lex est, quæ pos-
sit vivificare Gal. III. 21. sic repertum est, mandatum Israëli-
is ad vitam datum, iisdem ex accidenti cessisse ad mortem, ut Pau-
lus de se loquitur Rom. VII. 10. Horum quoque vestigia premit
 Cl. Bücherus Ecclesiastes Dantiscanus in den *Haupt-Grun-*
 den des Fanaticismi Cap. V. p. 209, der Ort/ inquit, *Ezech. XX.*
Pañ sehr wol/ und ohne dem Text Gewalt zu thun/ verstanden
werden von dem Gesetz/ das von Gott selbst gegeben/ wie die
Worte ausdrücklich lauten: Ich habe ihnen ein Gesetz ge-
geben daß nicht gut ist; das zwar an sich gut/ aber nicht de-
nen ist/ die es nicht halten können. Rom. VII. 12.

§. VI. Hanc porrò de lege quidem morali intellectam,
 sed à variis explicatam variè sententiam, nunc *illorum* excipit
assertum

*affertum, quo prælens locus de minis, quæ & ipsa in lege Mosai-
 cã leguntur Deut. XXVII. & XXVIII. explicatur. Ita Rava-
 nellus in B. S. Tom. II. p. 1168. existimat, per statuta DEI aliquando
 intelligi comminationes Dei, quæ adduntur præceptis ipsius, adver-
 sus eos, qui præcepta illa non observant: ubi & pro firmanda opi-
 nione suã ad nostrum provocat locum, Ezech. c. XX. v. 25. ean-
 demq; ex Zach. I. 6. confirmat, ubi dicitur: אַךְ דַּבְּרֵי וּחְקֵי אֲשֶׁר
 צִוִּיתִי אִתְּךָ חֲכָמֵי הַלֵּוִי הַשִּׁינִי אֶתְּכֶם
 Veruntamen verba mea & statuta mea, quæ præceperam servis
 meis prophetis, nonne assequata sunt majores vestros? Eodem
 etiam versio Gallia Genevensis Ao. 1685. edita, tendit, quando in
 margine ostenditur, quomodo Deus dederit statuta non bona:
 Et pourtant leur ai-je aussi donné des statuts qui n' estoyent point
 bons, & des ordonnances, par les quelles ils ne vivoient point: i. e.
 prononcant contre eux sentence de condamnation & desployant sur
 eux mes justes jugemens. Videtur tamen potius de ipsã mina-
 rum executione, quã de minis hunc locum intelligere, cum
 & in confirmationē hujus explicationis citetur Num: cap XVI
 & XXV. Cæterum abs Hackspanio quidem allegatur quoq; B:
 Waltherus in Harmoniã; ac si eandem foveret sententiam; sed
 collatio ipsa ostendit, B. Waltherum cum illis potius facere,
 qui de traditionibus & hominum doctrinis locum exponunt,
 quã huic de minus sententiã suffragari.*

§. VII. Ultimo tandem loco nunc illos producimus,
 qui legem hinc ceremoniam intelligi contendunt. Hieronymus
 sanè post alia, quæ in superioribus §. §. exhibuimus, annotata,
 tandem & hanc sententiam non sine quadam complacentiã
 adducit, dum ita infit: *Potest & hoc dici, quod ante offensam Deca-
 logum tantum acceperint: post idololatriam verò & blasphemiam
 multiplices legis ceremonias, ut Deo potius offerrent victimas, quas
 dæmonibus offerrebant, & comparatione sacrilegij, levius fieret
 quod non erat per se bonum, & nequaquam malum, quia DEO offe-
 rebatur,*

rebat, & tamen non bonum, quia boni Autorem offenderant. Simi-
lia fermè duobus ante Hieronymum seculis scripserat *Iusti-*
nus Martyr in Dialogo cum Tryphone p. 59. edit. Basil. *Man-*
data DEI bona sunt, sed abusu Judaeorum non bona facta, utpote
qui cultum DEO debitum idolis praestiterint, & ante offensam illi
Decalogum tantùm acceperunt, post idololatriam autem & blasphem-
iam, multiplices legis ceremonias, quas extra terram sanctam
servare nequiverant. Unde, Hieronymum ultimam hanc
sententiam ex Justino desumpsisse, non adeo vero ab simile est.
Cui sententiæ & alii ex Patrum numero subscribunt. *Cyrillus*
enim *Alexandrinus* egregiè de materiâ hâc contra *Julianum*
l. 9. disputat. Postquàm enim dixerat, *Israelitas rudius & le-*
vius cor habuisse & propterea illis datam esse legem obscu-
ram, per figuram, agrè ad veriores sensus deducere valen-
tem, & nondum sanctæ conversationis viam manifestè indu-
centem; deinceps hoc suum assertum probat hoc Ezechielis lo-
co, & his verbis. Quod autem Israeli, cum offendisset & desperet,
rectèq; incedere non posset, in umbris & literis quasi ad huc parvu-
lis, legem constituerit DEUS, didicerit quis per vocem Ezechielis,
sic dicentis: " Et extendi manum meam super eos in deserto ad di-
spargendum eos in regionibus, eò quod justificationes meas non fe-
cerunt, & precepta mea repulerunt, & Sabbatha mea profanarunt,
& post cogitationes patrum suorum fuerant oculi eorum: Ego de-
di eis precepta non bona, & justificationes, in quibus non vident in
eis. Ipsa verò loci verba sic interpretatur: Non bona autem
legitima quomodo? quantum ad veritatis inquam pulchritudinem,
incomparabiliter enim utilior enigmatibus veritas: siquidem mem-
titum non est, quod his, qui ex sanguine Israel nulla prorsus utili-
tas erat, quod comedebant panes non fermentatos &c. Mira qui-
dem est expositio *Gregorij M.* quando verba *Jobi c. XXXVIII.*
v. 9. in Expositionis Moralis Lib. XXVIII de legibus cere-
monialibus, rudi populo Israelitico à DEO datis, interpreta-
Ctur

tur; Verum nos impræsentiarum non de illis Jobi verbis sol-
liciti, illam suo loco relinqvimus, contenti, hunc Gregorium,
qvi meritò inter Pontifices optimos censendus, de iisdem le-
gibus intelligere nostrum, in cujus expositione jam occupa-
ti sumus, locum, quando l. c. ita scribit: *Hos pannos infantia,*
quos inchoantibus dedit, ipse per Prophetam Dominus reprehendit,
dicens: Ego dedi eis præcepta non bona; mala enim quasi mala,
esse desunt comparatione peiorum, & bona quasi bona non sunt
comparatione meliorum. Quod autem per pannos infantia
legem ceremoniam intelligat, ex verbis sequentibus clarissi-
mè apparet. Jungimus huic Gregorio M. Anastasium, aut
potius Autorem Quæstionum & Responsionum de variis
argumentis in Sacram Scripturam, quæ sub Anastasii no-
mine extant, (nolumus enim controversiam de Autore ha-
rum quæstionum facere nostram, cum doctissimo Critico
iudice *Caveo infinitum esset omnium de hoc opere sententias,*
objectiones, responsiones recensere, vid. A. Cit. in H. L.,
p. 296.) Vult autem ille Autor, statuta non bona vocari
præcepta de sacrificiis aliisque rebus legalibus data Israe-
litis, quod non essent præcepta digna DEI bonitate & cle-
mentia, neque convenientia bono (I. svari) jugo, quod eis,
imponere voluisset; sed dura essent, præter legislatoris con-
suetudinem; eorum, quibus ferebantur leges, insolentia ne-
cessaria ac convenientia; Itaque non bona exponit dura. Quæ
propter inquit: *Annon est durum fugere mortuum? aut mulie-*
rem, quæ peperit, inter immunda censeri? aut domum solvere, in
quæ fuerit aliqua cicatrix in parietibus aut trabibus? Sed duro fre-
no voluit DEUS per hac domari duri cordis populum judæorum.
Hos verò dum recenseo, minimè prætereundi sunt *Ambrosi-*
us & Theodoretus. Et quidem ille, cum in Epistolarum lib. 9.
Ep. LXXII. talem proposuisset quæstionem: *Cur, quod lice-*
bat in Lege, in Evangelio ceperit non licere? Sequentem in mo-
dum

dum respondendo, nostrum quoque locum adducit: Denique per Prophetam DEUS legis ait: Dabo vobis precepta non bona, b. e. non perfecta. Quod enim bonum, utique perfectum. Idem autem DEUS Evangelio perfectiora servavit, siquidem ait: Non veni legem solvere sed implere. Quæ igitur istius causa distantia? Nisi humana varietas. Sciebat dura cervicis populum judæorum, lapsu humilem, perfidiâ promptiorem, qui aure audiret & non audiret, oculis videret & non videret, lubrico quodam infantia levem & immemorem preceptorum, & ideo legem tanquam pedagogum mobili plebis ingenio & menti adhibuit infirmæ &c. Quæ verba, paulo obscuriora licet, unâ cum reliquo contextu nos docent, Ambrosium quoque locum de lege ceremoniali explicasse. Hic verò nimirum Theodoretus in Comm. ad h. l. omnium clarissimè pro sententiâ hæc ita loquitur: Cum enim dederim, inquit, justificationes ipsis, quas faciet homo & vivet in eis, & per hæc intelligit decem verba legis, à quibus migrarunt ipse atque ea sine ullo metu aspernari perseverarunt, aliis eos preceptis obstrinxi ac veluti affixi, quæ vitam nullam ipsis ministrare poterant, sed sua observatione & in ipsis occupatione id efficiebant, ut necessarias leges illas violare desisterent, atque his innuit precepta de leprâ, de offibus cadaveris & morticinio, & seminis fluxu laboranti & de aliis hujusmodi, & crebras propter hæc expiationes & sacrificia, quæ pro his offeruntur. In his enim observandis illi occupati, non amplius necessarias illas & utiles leges poterant aspernari, ideo non dixit, DEDISSE SE ILLIS MALA PRÆCEPTA, SED NON BONA. Neque enim vitium edocebant, neque virtutis ipsa per se erant efficientia, sed crebro ad sacræ Dei templum adventare & Deo præsto esse cogebant. Qui enim se pollutum credebat, is ad expiationem accurrebat, ad quam cum pervenisset, in Dei memoriam redibat, atque hæc ipsa memoria impiam mentem exterminans, divinas leges observandas persuadebat. Ipsa igitur per se non bona, quæ divino consilio hanc consenti-

C₂ ebant

ebant sed eorum, quibus lex imponebatur, imbecillitati congrue-
bant. Non tamen ipsa pulchra neq; necessaria, sed ad bona & neces-
saria adducebant. Theodoro quoq; assentiri videtur Span-
bemius P. III. Dub. Evang. Dub. CVII. p. 533. dum in concilia-
tione locorum. Matth. V. 17. Ne existimate me venisse, ut dissol-
vam legem, & Matth. IX. 13. XII. 7. Discite, quid sit, misericor-
diam volo & non sacrificium? sententiam Theodoretii allegat &
non improbat his verbis: Sic Theodoro & aliis visum jam olim
apud Prophetam Ezechielem, c. XX. v. 25. Deum vocare precepta
ceremonialia לְבַרְכֵי לֵאמֹר לְבַרְכֵי לֵאמֹר precepta non bona, non ἀγαθὰ,
sed σὺν ἑπιτηδεῖσι tantum, non absolutè sed comparatè solùm: impe-
rata quippe à DEO & commendata alibi. Jisdem & suffraga-
gatur Galatinus, qui Lib. XI. de A. V. C. Cap. VI. p. m. 567.
quæsitus: Quamobrem precepta ceremonialia dicta sint non bona?
respondet: Quia per ea homines non justificabantur: erant enim
umbra, gratiam, quâ nunc justificamur, præsignantes. Nec tamen
mala fuisse dicenda sunt, cum divinitus precepta fuerint, tempo-
ri personisq; congruentia. Et propterea fortè Deus eam non dixit
mala sed solum non bona i. e. non talia, ut per ea homines boni
justiq; fierent. Ex recentioribus scripturarum interpreti-
bus, illis ex antiquitate adductis vix unus alterq; ad stipulas
tur. Pluribus verò sententiam hanc, non solum proponit sed
& corroborat, Job. Coccejus, de quo Viro accuratum Dn. D.
Fechui, judicium, in Coll. MSS. ad Comp. Hist. Eccl. Re-
chenbergianum apponere placet: In hoc viro, inquit, cum pri-
mis laudabile est, quod Christum ubiq; studiossimè quæsit. Sed
& id fatendum est, in interpretando frequenter excessivè curi-
osam adhiberi diligentiam, & nimium emungendo textum
sanguinem potius quàm succum exprimi. Atq; ita varias &
discrepantes variorum sententias longo ordine collectas re-
censuimus. Sequitur jam

MEM-

MEMBRUM III. *ἀναρχασιόν.*

§. I. Nunc enim necessum est, ut de sententiis tam discrepantibus, per modestum examen illarum, quas textui minus convenientes arbitramur, iudicium feramus, ut deinde tantò commodius ad convenientiorem penetremus. Primò igitur semovemus illorum sententiam, qui locum hunc de *traditionibus Patrum* intelligunt, licet tribus præcipuè innituntur argumentis. Dicunt enim (1.) Deum passim in hoc capite conqveri, quod Israelitæ *patrum vestigiis insistere & idololatriæ operam dare maluerint*, quàm divina amplecti mandata, quibus vita erat promissa, conf. v. 18. 21. 24. & 30. ideoq; Deum illos propriis cordis desideriis i. e. erroneis pravisq; opinionibus tradidisse: unde verbum *תתת* reddendum putant per *tradidi*, & vocem *תתת* per *quare etiam*: ita *Vulg. Luth. & Seb. Schmidius*: *darum übergab ich sie &c.* (2.) Confugiunt ad sequentem immediatè versum 26. collatum cum v. 31 ubi ex ipsorum sententiâ fit mentio oblationis filiorum, unde & D. *Häberlin* supra membr. I. laudatus ita scribit. *Es ist die Dolmetschung Lutheri ümb soviel weniger zu verwerffen/dieweil im nachfolgenden 26. Versicul eine Art solcher Menschen: Sahrung und Götzen-Dienstes benamset wird/ wie sie nemlich in ihrem Opfer alle Erstgeburt durchs Feuer verbrandt haben.* (3.) Denique in subsidium vocant sequentem v. 39. *Vos itaq; ò Domus Israelis, sic ait Dominus Jehovab, quisq; stercoreos Deos suos agendum colite etiam postea, siquidem non auscultatis mihi: nomen verò Sanctitatis meæ ne prophanate amplius donis vestris, & stercoreis diis vestris.* In quo versu suam esse sententiam expressis planè verbis stabilitam putant.

§. II. Horum quidem argumenta videntur plausibilia, sed rectiùs considerata minus solida deprehenduntur. Ad primum quod attinet, non negamus quidem, Deum passim conqveri in hoc capite, quod Israelitæ malint ve-

C 3

stigiis

itigijs patrum insistere, quam divina amplecti mandata; nec
 negamus, Deum justissimo illos iudicio dehinc idolorum
 cultui tradidisse, quemadmodum Act. VII. v. 41. dicitur:
Verit autem sese Deus tradidit eos ad colendum exercitum caeli;
sicut scriptum est in libro Prophetarum &c. Quod in deserto fa-
 ctum esse verba sequentia evincunt; Exim tamen non se-
 quitur: Ergo praecise & hoc v. 25. cap. XX. Ezech. illa tradi-
 tio describitur. Probandum enim esset, verba illa **וְגַם**
לְהָאֱלֹהִים *Etiam ego dedi illis*, exponi debere de ejus-
 modi traditione vel permissione, cum a communi significa-
 tione verbi נתן *dedit*, sequente praesertim particulam ל *quae*
 & h. l. sequitur, non temere sit recedendum, itemque non
 solum de sabbatho v. 12, dicatur **וְגַם אֵת שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם**
 quod Lutherus ita vertit: *ich gab ihne auch meine Sabbath/*
sed etiam de lege morali in v. 11. idem verbum adhibeatur
וְגַם אֵת הַחֻקִּים e. *Et dedi illis*, adeoque & in v. 25. indubie, hoc ver-
 bum eadem ratione intelligi debeat: *ich gab ihnen &c.* Prae-
 terea & ex circumstantiis textus hoc observandum esse exi-
 stimaverim, quod, quemadmodum Deus, licet vel maxime
 a parentibus Israelitarum in deserto ad iram provocatus fue-
 rit, tamen non omnem illis praeculerit gratiam, (vid. v. 17.
 cum praeced.) ita quoque ipsum inorigeros erga filios se eun-
 dem gessisse, legamus. Etenim v. 18. describitur, quomo-
 do Deus prohibito cultu idololatraco a Patribus confecto, (v. 19
 & 20.) sua illorum filiis praecpta dederit servanda, & quo-
 modo item filiis, eorundem cum patribus scelerum reis (v.
 21.) Deus quidem ad inferenda justitiae divinae signa, & sup-
 plicia ultima valde sit commotus, verum, ut commenda-
 ret Propheta divitias *της χρηστότητος αὐτῶ καὶ της ἀνοχης, ἡ καὶ*
της μακροθυμίας, non tantummodo patribus sed etiam filiis ex-
 hibitas misericordiae adjungit effecta, hinc v. 12. dicitur: *Deum*
mandata sua reduxisse; unde tandem, quamvis interposita etiam
 aliqua

aliquâ dispersionis cuiusdam pœnâ, patientiâ ulterio-
ris demonstrandæ causa & sequente v. 25. (qui noster est locus) iis-
dem in memoriam revocat, quomodo Deus legem denuo &
statuta (de quibus, qualia sint, jam disputatur) illis dederit,
ne quicquam haberent, quo cultum suum superstitiosum &
idololatricum excusare possent. Deinde ad *secundum* quoque argu-
mentum respondetur (1.) in v. seq. 26. (ad quem confugiunt)
nullam fieri mentionem *oblationis filiorum per ignem*, quem ad-
modum in membr. IV. clarius patebit, sed hoc versu illud dici-
tur: *Deum Israelitas in muneribus suis impuros declarasse*, (ita
verbum טמא in Piel usurpatur Levit. XIII. v. 8. & 44.)
והעביר כל פטר רחם i. e. in transire faciendo i. e. cum transire
gubernet omne aperiens vulvam (i. e. cum Deus omnem primogenitu-
râ eligeret, conf. Exod. XIII. 12. ubi idem verbum עבר habetur,
cum dicitur: והעביר כל פטר רחם, Lutherus, du sollt aus
sondern dem Herrn/alles was zum ersten die Mutter bricht)
adeoque non de oblatione *filiorum per ignem Moloch* factâ,
sed de oblatione *primogenitura à Deo mandatâ* agitur. Sed
eâ de re plura dicendi infra membr. 4. dabitur occasio. Re-
spondemus (2.) malè illa verba: *per ignem Moloch*, versioni-
bus nonnullis interponi, quæ in fonte non habentur: siquidè
& falsum, quod Israelitæ omnia primogenita per ignem tra-
duxerint; nec ante occupationem terræ Cananæ factum il-
lud esse legimus. Consentit Hackspanius in notis ad h. l. quan-
do hoc factum esse dicit, *cum Israelitæ pacatè Palestinam in-
habitarent*. Nec obstat, quod ex Amos. Cap. V. v. 26. (de quo
loco conferri poterit B. Pfeifferus in Dub. Vexat. p. 829.) Proto-
Martyr. Stephanus Act: VII. v. 42. & 43. probet, Israelitas
etiam in deserto τὸ ἐκλῆρον & Μολόχ bajulasse: illud enim de ali-
is Idololatriæ illorum generibus, non verò de horribili illâ
τὸ ἐκλῆρον per ignem, Levit. XVII. 21. XX. v. 1. prohibitâ in-
telligendum

telligendum esse, persuasi sumus. Præterea etiam, quando Ps. CVI. v. 39. dicitur, quod *Israelita filios suos filiasque demonibus sacrificaverint*, illud de posterioribus temporibus interpretandum esse, v. 34. & 38. svadent. Adeoq; cum ex seq. v. 31. capituli hujus XX. Ezechielis, tanquam loco versui 26. parallelo suam confirmare sententiam Auctores, tum ex nostratibus, tum ex aliis quidam supra Membr. II. §. 3. nominati, conantur, tunc neque differentiam temporis, neque phrasin Ebræam attendunt. Versus enim 26. agit de filiis Israelitarum adhuc in deserto degentibus; versus autem 31. de Israelitis jam in terram Canaan introductis. In versu 26. dicitur; **כָּל פֶּטֶר רַחֵם** *cum transire faceret (juberet) omne aperiens vulvam*; versu autem 31. **כִּי תִּבְרַח בְּהַעֲבִיר כָּנִיכֶם בְּאֵשׁ** *iraducendo filios vestros per ignem*, ubi in versu quidem posteriori 31. expressa fit mentio *traductionis per ignem*; at in v. 26 de illâ ne **אֵשׁ** quidem comparet. Neq; sequitur, v. 31. agitur de traductione filiorum per ignem, ergo & versu præced. 26. qui est noster, uti ex dictis elucescit. Nec *ultimum* denique argumentum quicquam probat. Concedimus enim, Israelitas tempore Ezechielis viventes dimissos & traditos esse cultui idolorum: Quomodo autem à temporibus judæorum posterioribus, omnium deterrimis, Republicâ ipsorum jam collapsâ populoque abducto ad priora argumentari possint? equidem non videmus.

§. III. Retusis ita partis adversæ argumentis, fortiora nunc illis opponimus. *Primò enim non contemnendum est, quod Theodoretus Comm. in Ezech. scribit, Quidam igitur hæc de idolorum cultu dicta acceperunt DEDI pro PERMISI intelligentes. Sed perspicuum est, eos nequaquam eorum, quæ dicta sunt, sententiam percepisse: impiam enim idolorum religionem nemo rectè sentiens NON BONAM dixerit, sed admodum MALAM. Non ergo sapientia sors, pietatis legislator,*
impietatis

impietatis accusator, extremam impietatem non bonam appella-
vit, quam malitia terminum vocat. Secundo, mirum est, Auto-
res illos non attendere rectius fontis verba נתתי להם, quippe
quæ exponi minimè possunt nec debent. tradidi eos; sed potius
sunt vertenda: dedi illis. Siquidem observante Philologorum
ocello, B. Glassio in Phil. S. L. IV. Tr. I. p. m. 870. ל crebrò
& communiter Dativum constituit; neque à frequentissimâ
& communi significatione facile recedendum. Nec ob-
stant (1.) loca quædam, in quibus ל etiam Accusativum desi-
gnat, uti 2. Sam. III. 30. ל אבנר Joab & Abisai frater ejus occide-
runt Abnerum, Psalm. LXIX. 6. ל אורתי Deus tu novisti stulti-
meam Psalm. CIV. v. 32. ל ארץ quo intuenste in terram. Jerem.
XL. 2. ל רמיהו Recepit presertim satellitum Jeremiam. Thren.
IV. 5. למערנים comedentes delicias: Siquidem omnia hæc loca,
præter alia, ad explicationem, & constructionis rationem
annotanda, vel unicâ illâ responsione, quæ est Buxtorffi; L. II.
c. 12. Reg. 1. cum quo etiam facit B. noster Glassius l. c. di-
mittere possumus, dicendo in his locis esse Enallagen
Dativi pro accusativo. Accedit & hoc, quod nulla sit idos-
nea ratio, quæ nos cogat, ut à communi hujus præfixi signi-
ficatione hic recedamus. Nec obstat (2.) locus Hof. I. 6.
ל אש אש אש. e. tollendo tollam eos: Lutherus ich will
sie weg werffen: Nam uti Vatabius in notis habet, juxta
alios אש per parcere vel remittere reddendum, ut sit sensus
remittendo remittam ל eis, si sc. respuerint; uti in il-
lâ significatione extat Num. XIV. 19. לא אשתח ליעם condo-
naisti populo; vel ל notat super & אש significat hic elevavit (quæ
significatio satis est usitata: unde אש princeps, prelatius, super
alios elevatus) ut sit sensus: Elevando elevabo super illos אש
i. e. inimicum, qui captivos illos ducat. Cæterum præstat
responsionem ad præcedentia datam huic quoque loco
applicare.

D

§. IV.

§. IV. Atque ita priori sententiâ satis examinâtâ
& refutatâ, paucis quoque interpretationem eorum examina-
bimus, qui de statutis & iudiciis hostium præsentem exponunt
locum. Quantum verò ex illorum verbis Membr. II. §. 4.
adductis colligere datur, sententiæ præsidium quærent in
historiâ V. Testamenti, quæ testatur, Israelitas Moabitarum,
Ammonitarum, Philistæorum aliarumque Gentium impe-
rio subjectos fuisse. Verùm hi non distingunt tempo-
ra, quapropter non concordat ipsorum *equalitas*. In præ-
senti enim Ezechielis capite proponuntur distinctè ea, quæ
patrata sunt scelera à patribus in deserto à v. 5. usque ad 17.
& quæ à filiis in deserto ante ingressum in terram Canaan
v. 18. usque ad 26. quæque à posteris Israelitarum post intro-
ductionem in terram Canaan v. 27. sequitur. Ideoque hoc con-
siderans Cornelius à Lapide in Comm. ad h. l. expressè scribit,
*Hi hostes & tyranni non fuerunt Reges & Principes Edom, Am-
mon vel aliarum Gentium, (nullis enim horum seruerunt, aut sub-
jecti fuerunt Judæi in deserto; quod ipsum satis quoque evincit
inspectio capitis II Deut. de quo hic agitur, ut patet ex v. 13. &
20) sed eorum Dii &c.* Interim neque illa Cornelium à Lapi-
de iuvat explicatio, ob rationes in membri huius §. II. & III.
adductas. Idem obstaculum quoque videns Symmachus pro
præterito ponit futurum: *Igitur & ego dabo eis præcepta non
bona; Et sensus est: Quia vidit filios patrum sceleribus aequalari
& eadem facere, propter quæ illi offenderunt Deum, voluit illos di-
videre in nationes & in toto orbe dispergere & dare illis præ-
cepta non bona, & iudicia in quibus non viverent. Per quæ ostendit,
eis non se dedisse præcepta non bona, qui in cretense moraban-
tur, sed his quos dispergere voluit in nationes & facere in toto
orbe peregrinos &c.* Sed omnia hæc solâ textus perlectio-
ne dilui possunt.

§. V. Tertiæ nunc sententiæ propugnatores in arenam
sunt

sunt producendi, quos in alterâ classe primo collocavimus loco,
quique præsens quidem dictum de lege moralis interpretantur, sed
otium nobis facere videntur, cum nulla afferant argu-
menta, sed unice de explicatione phrasidis, quomodo scilicet: lex
moralis non bona dicatur, solliciti deprehendantur. Interim
tamen circa ipsas explicationes observanda nobis nonnulla
superfunt. Quod enim (1) Menasse Ben Israel parum felix
suâ sit pronuntiatione interrogativâ: ego etiam dedi illis statuta
non bona? q. d. omnino bona illis dedi, si ea servassent,
Hackspanius abundè ostendit. Si quidem non solum usus vocum
יָנַח וְיָנַח i. e. etiam ego, quæ aliquoties in hoc capite sine ullâ in-
terrogationis suspitione occurrunt, sed & textus connexio ob-
stat, quæ nulla planè esset, si interrogatio locum hunc haberet Ne-
que (2) illorum rationem, qui perfectionem legis moralis perfectioni pu-
tant Evangelis hic opponi, in textu fundatam video: in toto enim
XX. Ezechielis capite nulla comparationis hujusmodi vesti-
gia reperiuntur. Qui tandem (3.) legem moralem ratione effectus
sui accidentarii non bonam h. l. intelligunt, illi (quod salvam tan-
torum Virorum existimationem dixerim) observant quidem
illam legitimam interpretationis regulam ab Apostolo datam,
Rom: XII. 6. Omnis scriptura interpretatio fidei sit analogâ;
sed scopum, antecedentia & consequentia aliasque textus
circumstantias, sequens membro ex fonte planius deducendas,
non sufficienter & partim minimè attendunt: illis enim pro-
bè consideratis apparet, verba illa יָנַח וְיָנַח Et etiam s. præ-
terea etiam ego dedi, hoc velle: Deum dedisse aliquid, quod
ab his, quæ jam antè erant data, distinctum esset, adeoque
sequi, quod non lex moralis, quæ jam antè erat data, cujusque
observatores vivere præcedunt v. 21. dicuntur, sed alia lex à
lege morali distincta intelligatur.

§. VI. Tandem quoque tribus, quod ajunt, judicium
de eâ feremus sententiâ vel quæstione: An mine, in ipsâ lege
D 2 Mosaiscâ

Mosaicâ late intelligi commodè b. l. queant? ut scilicet tandem, in quam victoria partem inclinet, appareat. Ad hoc autem dubium respondemus (1.) Non convenire hanc interpretationem Sacris Literis, quippe, quæ per מִשְׁפָּטֵי וּמִשְׁפָּטֵי non minas sed ipsam legem indigitant. Nec obstat locus ex Zach. c. I. v. 6. adductus, qui ita habet: *Veruntamen verba mea & statuta mea, quæ præceperam servis meis prophetis, nonne assequuta sunt majores vestros?* Cur enim non de ipsâ lege Dei, quæ non impleta condemnat, & omnes immorigeros æternæ damnationis reos pronunciat, eundem intelligeremus? (2.) Obstat denuo particulam וְגַם *Etiam, vel præterea etiam*, quæ, uti supra diximus, indigitat, alia & quidem distincta proponi hoc versiculo; jam verò de minis & justissimis Dei judiciis, proximè præcedentes versus agunt, E. in v. 25. de aliâ distinctâ agitur materiâ. Quænam verò illa sit, ex seqv. membro IV. dispalescet.

MEMBRUM IV. *κατανοησάντων.*

§ I. His enim sententiarū fundamentis, cum pro *diversis s. patrū s. hostiū statutis*, tum pro *lege morali* variè acceptâ, & pro *minarum* in lege laturū gravitate, hæcenus allatis & discussis; victoria ad illam tandem de *lege ceremoniali* se confert, quam prævalere statuimus, nostramq; facimus, simul atq; contra hostium impetus jam muniemus, non curantes, *Hacksparium* in notis ad h. l. p. 839. existimare, *sententiam hanc nostram sine ulla ratione ad ceremonias restringere Ezechielem.* Quæ ratione simul apparebit, locum hunc nostrum ab Apologiâ minimè esse perversum, quando ipsum de lege Dei accipit, dicendo: *Deus ne suæ quidem legi hunc honorem tribuit, quod mereatur vitam æternam, sicut clarè dicit apud Ezechielem c. 20. Ego dedi eis præcepta non bona, & judicia, in quibus non vivunt.* Ut verò breves simus, non numerosa quidem sed ponderosa afferemus argumenta.

§. II. Quam

§. II. Quando celeberrimus sacrorum oraculorum
 interpres B. Franzius de modo intelligendi SS. Biblia disse-
 rit, hoc inprimis suppeditat consilium: *Qui igitur obscure
 primo aspectu existimata dicta explanare volet, is ante omnia
 fontes ipsos consulat, Vid. pl. Tractat. de interpret. Sacr. Script.
 legitimâ, p. 19. seq.* Quod ipsum ejus consilium nos circa in-
 terpretationem loci hujus controversi vel maximè sequemur,
 scientes, tardi esse ingenii, rivulos sectari, fontes non vide-
 re. In fonte verò Deus apud Prophetam h. l. ita loquitur:
 וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים ולא יחיו כחם
 qui textus de verbo ad verbum ita transferendus: *Et etiam ego
 dedi illis statuta non bona, & judicia, non vivent in eis.* Loci hujus
 sumariū juxta nostram sententiam est, *lex ceremonialis Israël
 à DEO data.* Proinde tria notamus (1) *subjectum*, quod sunt
 משפטים וחקים statuta & judicia, (2) *predicatum*, quando
 non bona dicuntur, & vita de illis negatur; (3) *legis hujus au-
 torem*, qui est DEUS. Ad *subjectum* quod attinet, vocantur
 leges ceremoniales משפטים וחקים quibus vocabulis aliàs
 generatim statuta & decreta Divina, quatenus illa & legem
moralem & ceremonialem & forensam complectuntur, denotari
 solent. Puto me satis id evincere ex collatione cap. IV.
 Deut. Ubi Moses v. 1. dicit ועתה ישראל שמע אל החקים
 ואת המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות
*Nunc ergo Israel, attende ad statuta & judicia, quæ ego doceo vos
 facere.* Et postea horum משפטים וחקים sæpius eodem ca-
 pite mentionem facit, conf. v. 5. 8. 14. 45. Idem quoque ex
 plurimis versibus aliis sequentium in Deuteronomio capi-
 tum aliisque Scripturæ locis clarescit. Quare igitur & voces
 quæstionis nostræ, de *statutis & præceptis* ab ipso DEO latis, sunt
 intelligendæ: Quod, quoniam evidentissima non subest causa,
 quæ contrarium svadeat, negari nequit. Accedit, quod Deus
 per Prophetam vigesimo hoc capite inter alia Israelitis statuta

D₃

sua

sua & decreta in memoriam revocare intendat. Cum verò
 illa statuta in Pentateuvo fusè descripta, non sint unius gene-
 ris, sed quædã in se naturã suã sint bona, & quidem ita, ut nihi-
 lominus, etiam si non essent revelata, homo tamen $\Phi\upsilon\sigma\iota\kappa\alpha\ \tau\acute{\alpha}\ \tau\upsilon\ \iota\acute{\alpha}-$
 $\mu\epsilon\tau\alpha$, naturã, qua sunt leges, faciat Rom. II. 14. alia verò,
 ut cum *H. Grotio* loquar lib. de V. R. C. p. m. 234. nihil continent
 sui natura honestum, sed constiterint ex rebus per se mediis, ac
 proinde non immutabilibus: idcirco ulterius inquirendum erit,
 quænam intelligantur statuta? Hoc verò ex prædicato sic
 latius intelligi poterit: dicuntur enim illa statuta הקיים לה טובים
 non bona, & de משפטים s. iudiciis dicitur לה יחיו בהם non
 vivent in eis. Hoc prædicatũ, cum legi morali non conveniat,
 de quo præcedenti v. II. & 21. dictum erat אשר יעשה אותם
 בהם והי בהם qua quis faceret homo viveret per ea; con-
 trã verò de statutis à Deo datis illud h. l. dicatur, manifesto
 est indicio, legem intelligi ceremonialem. Quod ut clariùs
 adhuc pateat, observamus tertio Deum esse *Autorem* horum
 statutorum non bonorum. Hoc ipsum propria & nativa signifi-
 catio verborum requirit. Male enim (1) nonnulli particulam
 י in נגם causaliter reddiderunt ergo, *Dativum* / quasi Deus híc
 concludat pœnæ loco traditionem populi; cum frequentissi-
 ma, & communior ejus significatio, quæ copulativa est, recti-
 us híc locum habeat, adeoq; reddi debeat: *Ego etiam, vel*
præterea ego, & quidem non sine emphasi: quemadmo-
 dum de hac conjunctione, quod præter copulationis officium
 non caret emphasi, observavit *Glassus* Phil. S. L. III. Tr. VII.
 p. 804. Neque est (2) ut *permissivè* immutatã significatio-
 ne, illa verba להם נתתי exponere velimus, cum jam supra
 annotatum sit, à communi significatione verbi נתתי i. e. *dedit*
 non temere recedendum, illamq; significationem juvari à se-
 quente *Dativo* להם i. e. *illis*, & (3) illam vocem להם non
 esse *Accusativum* sed *Dativum* supra §. III. m. III. ostendi-
 mus,

mus. Ut adeo verborum loci versio & sensus hic firmo tet-
talo : *Etiam* (præterea etiam) ego (Deus) dedit illis legem
non bonam.

§. III. Fonte sic nobis præ aliis favente, jam *secundò*
scrutabimur, num etiam *scopus & intentio* prophetiæ inter-
pretationem admittat nostram? Absolvitur autem hoc unico
capite XX. Ezechielis, concio quædã pœnitentialis, ad non-
nullos è Senioribus Israelis, qui venerant ad consulendum
Jehovam, habita. Facta est illa prophetia anno septimo (sc.
transmigrationis Joachim & regni Sedekix, conf. cap. I. E-
zech. v. 2. & 2. Reg. XXIV. v. 17.) in quinto, (sc. mense) in
decimâ mensis, & inquit Propheta, *venerunt viri de Seniori-
bus Israel, ut interrogarent Dominum & sederunt coram me* v. 1.
De ipso Seniorum postulato nolumus esse nimis curiosi, cum
Spiritu S. illud revelare haud placuerit; non tamen omnino
improbabilis illorum est conjectura, qui existimant, Senio-
res interrogasse de exitu & successu belli, quod Nabuchodo-
nosor jam parabat contra Sedekiam, eò quod fœdus rupisset;
vel de reversione illorum, qui abducti jam erant in captivi-
tatem. Sed transeant illa; hoc verò certum est, hos Seniores
non sincero sed hypocritico planè animo ad Prophetam
accessisse, pari ratione, quã jam ante illud factum esse legi-
mus c. XIV. v. 1, 2, 3. adeoque Deus respondere illis noluit.
An ad consulendum me venistis? inquit Jehovah, *vivam ego, si con-
suler à vobis.* In quibus verbis conjunctio conditionalis **NON**
ponitur pro adverbio negandi, quod fit in formulis juramenti
ellipticis, quando scilicet membrum illud conditionis conditionalis,
quod mali imprecationem, (si jurans fallat) continet, per apostrope-
sin reticetur, & tum conditionalis, quoad sensum idem est ac **NON**.
conf. Gen. XIV. 23. 1. Reg. I. 51. vid. *Glass. Phil. S. L. III. Tr. VII. p.*
m. 808. Interim tamen, ut abominationes majorum illis Se-
nioribus notas faciat Propheta, Deus injungit v. 54. *Quæ,*
ut

ut proprio suo, i. e. tetrico, apparerent vultu, Deus ad exaggerandam illarum turpitudinem, omnia sua beneficia illis collata recenset, iisdemq; detestandam illam semper opponit Israelitarum inobedientiam, tam contra legem moralem v. 13. 21. quam ceremoniam v. 28. 29. 30. & 31. commissam; quapropter tandem v. 39. concludit: *Vos itaq; o domus Israelis, quisq; stercoreos deos suos agendum colite, etiam postea: si quidem non auscultatis mihi, nomen vero sanctitatis mee* וְאֵלֹהֵי אֲרָצוֹתֵיכֶם *ne prophanate amplius donis vestris* (confer. Jes. c. I. v. 11. 12. 13. 14. ad quem locum eo felicius intelligendum videri possunt Summæ Venerandi Domini Præsidis eruditæ exegeses in parte I. illustr. Jf. Loc. Dissertatione I.) *stercoreis diis vestris.* Ex quâ conclusione id colligo, Deum partim cultum Idolorum, partim etiam sacrificia & dona populi Israelitici sine fide & contra modum à DEO præscriptum oblata in hoc capite taxare. Accedit quod v. 40. denuo de restitutione veri cultus loquatur, quod nimirum *acceptos habiturus sit Israelitas* *Et requisiturus oblationes eorum & primitias munerum cum omnibus rebus sanctis,* adeoq; finitâ concione penitentiali partim immorigeris & præfractæ profus contumaciæ hominibus minatur pœnam v. 39. partim verò respicientibus Israelitis novam promittit gratiam v. 40 & 41.

§. IV. Ex his ergo dictis ut aliquid nostræ lucrémur sententiæ, speciatim nobis *tertiò antecedentia & consequentia* textus erunt consideranda. Ad *Antecedentia* quod attinet, eo spectat (1) quod DEUS non intermiserit monere filios Israelitarum in deserto, ne ambularent in statutis patrum v. 18. (2) quod dederit illis ejusmodi statuta, quæ qui fecerit, vixerit in eis v. 19. & 21. (3) quod Israelitæ in statutis illis non ambulantes, rebellarint contra DEUM v. 21. (4) quod DEUS, ad iram commotus quidem, tamen reduxerit manum v. 20. 22. quam jam sustulerat וְאֵלֹהֵי אֲרָצוֹתֵיכֶם v. 23. dispersurus vel

vel dispergere incipiens eos in Gentes. Ita enim hos, versus ex-
 ponendos esse, jubet enarratio historica omnium rerum in de-
 fertis gestarum, à Mose nobis relicta, in quâ non legimus, quod
 ante ingressum terræ Canaan magna ejusmodi actualis dispersio
 facta fuerit. Confer tamen Num. XXI. 2. Ne verò Israelitæ ullâ
 se ratione possent excusare, ac si voluntas Divina de modo DE-
 UM colendi illis non sufficientissimè esset revelata, porro ostendit
 v. 25. *quomodo etiam* וְגַם אֲנִי נִחְתִּי de *universâ Deum colendi*
ratione statuta dederit & tum quidem in primis ceremonialia,
 non quidem bona, i. e. jucunda vel ad vitam promerendam suf-
 ficientia; interim tamen ob vitandum aliquod malum, (nempe
 cultum ab ipsismet confectum) in quod proni erant Judæi;
 s. ad experimentum obedientiæ, sive ad rerum futurarum signi-
 ficationem introducta. In hac quoque sententiâ nos quàm ma-
 ximè confirmant textus *consequentia*. Est enim v. 26., quem alii
 perperam suæ de *preceptis idololatriæ* sententiæ putant favere,
 quasi explicatio versus nostri 25. adeoque integer hîc adscribi ex
 fonte meretur, ex quo fonte, tanquã luce quâdam, nostra quoque
 sententia magis clarescit, & adversæ pariter atque à nostratibus
 etiam datæ responsiones dissipantur. Ita verò habet וַאֲמַתָּא אוֹתָם
 בְּמַתְנוֹתָם בְּהַעֲבִיר כָּל פֶּטֶר רַחֵם לְמַעַן אֲשַׁמֵּם לְמַעַן אֲשֶׁר יִדְעוּ אֲשֶׁר
 אֲנִי יְהוָה. *Et Impuros pronuntiavi eos cum donis suis, transire*
faciendo omnem aperientem vulvam ut desolarem eos, ut experirentur,
me esse Jehovaham. Hoc autem volunt verba modo allata: *Deum*
impuros declarasse Israelitas (eam enim verbi שָׂאִים esse signifi-
 cationem in conjugatione Piel supra ex Levit. XIII. v. 3, 8, 25. demon-
 stravimus. Hinc etiam Hieronymus in verbis §. 3. membr. II.
 adductis, planè nobiscum consentit, quando dicit: *Et polluit eos in*
muneribus suis, sicut sacerdos, leprosos de populo separans *Et eos pollu-*
tos esse demonstrans. Neque in convenienter sensum expressit Lu-
 therus noster: *Ich verwarff sie mit ihren Opffern.* Quando
 autem & quâ ratione illud factum, ostendit DEUS maximè se-
 quentibus, וְאֲמַתָּא אוֹתָם בְּמַתְנוֹתָם בְּהַעֲבִיר כָּל פֶּטֶר רַחֵם
transire faciendo omnem aperientem vulvam: Quæ verba malè translata esse de oblatione filiorum
primogenitorum per ignem Atlocho factâ, pariter jam supra indi-
 cavimus

E

cavimus

cavimus; cum in fonte nullius ignis nec *Molochi* fiat mentio, sed
potius hoc loco respiciatur ad præceptum illud de *primogeniturâ*
DEO separandâ, quemadmodum Exod. 13, 12. eadem separatio eo-
dem verbo עֵבֶר indigitatur; adeoq; sensus seq. vers. 26. genuinus
ira commodissimè fluat: *etiam Ego Dominus*, ne populus meus me-
minus convenienti irritaret cultu, *ego dedi eis statuta*; qvalia autē
sunt? *non bona*; qvare autē *non bona*? לֹא יָחִיו כֹּהֵם i. e. *non*
vivent in illis; qvare autē data? Munera illa, qvæ aliàs offe-
runt absqve præcepto & mandato meo, odi, idcirco *impuros*
illos cum muneribus suis declaravi, mandando omnem mihi traduci
(separari) aperientem vulvam, מִן לִמְעַן אֲשַׁמֵם vel, ut *desolarem eos*,
nimirum in donis suis, vel, ut illos in stuporem adigerem, *Et illi*
cognoscant, me esse Jehovam, qvi solus possit statuta dare & cujus
folius statuta sint observanda. Sed adhuc certiores nos de hoc
sensu ex circumstantiis clarè satis proposito, reddimur, quando
Propheta statim v. seq. 27. jubetur domui Israelis ostendere,
qvomodo Israelitæ his Dei statutis omnino spretis, DEUM præ-
varicando contra ipsum pvaricatione blasphemarint. Qvan-
qvam enim Deus ipsis statuta dederat de offerendis donis,
quid scilicet qvomodoq; offerre deberent; tamen, *um introdu-*
xissem eos, inquit DEUS v. 28. in terram, aspexerunt omnem collem
excelsum Et omnem arborem densis ramis, ubi sacrificarunt sacrificia
sua, Et ubi dederunt irritamentum oblationis sue, Et ubi disposuerunt
odores gratos suos, deniq; ubi libarunt libamina sua. Judicet nunc,
quisqvis à partium affectu liber, annon hâc ratione omnia opti-
mè cohæreant, & an una ex reliquis sententiis tantum in fonte &
textus circumstantiis inveniat patrociniū?

§. V. Sed qværi posset: Anne hæc nostra expositio de
lege ceremoniali non bonâ, FIDEI qvoq; sit ANALOGA? Nun-
qvam de eo dubitabit, cui scrutari Scripturas deliciæ sunt quoti-
dianæ. Quid enim usitatius in sacris, qvàm legem ceremonia-
lem vocare non bonam? Dices: Ergone DEUS, qvem Scriptura
solum dicit bonum, omnisq; boni fontem prædicat, hîc *non boni au-*
tor statuitur? Sed desines dubitare, explicatione phrasis *non*
boni perceptâ, Compendium verò differendorum hîc faci-
mus

mus necesse est, mensuram disputationis respicientes. Est
verò lex ceremonialis non bona (1.) non absolute sed respectivè
seu comparatè, (quomodo & Spanhemius loco citato ait. *Deum*
vocare precepta ceremonialia שמרין לא שריין *precepta non bona,*
non à τὰς sed *συγκριτικῶς tantum, non absolute sed comparatè solùm*
&c.) quoniam scilicet in eâ non consistit imago Dei & vera san-
ctitas. Audiamus eâ de re eruditè differentem H. Grotium
supra jam allegatum Lib. de V. R. C. p. m. 233. seq. Pars verò illa
legis, cuius necessitas à Christo sublata est, nihil continebat sui natura
bonestum: sed constabat ex rebus per se mediis ac proinde non immu-
tabilibus. Nam si ea res per se aliquid haberent, cur faciendæ
essent; omnibus populis, non uni, eas præscripsisset Deus, & ab ini-
tio statim, non postquam bis mille, & quod excedit, annos vixerat
humanum genus. Abel, Enoch, Noë, Melchisedec, Job, Abraham,
Isaac, Jacob, omnes viri pii & Deo eximiè cari, hanc legis partem
ignorarunt, aut totam aut ferè totam: neq; eò minus acceperunt tes-
timonium & sua in Deum fiducia & amoris Divini in se. Neq; Moses
socerù Jethronè ad hos ritus suscipiendos adhortatus est, neq; Jonas
Ninevitas, nec aliq; Propheta Chaldaeos, Egyptios, Sidonios, Tyrios, Idu-
maeos, ad quos scribunt, ob eos non susceptos reprehendunt, cum pecca-
ta eorù satis exactè enumerent. A quâ explicatione (quamvis quo-
ad locù ipsū non faciat nobiscū) non alienus quoq; est Hackspanius
in notis adh. l. p. 839. Conferri quoq; hanc in rem seqv. poterunt
loca: Jer. VII. 22. *Non sum locutus, inquit Jehovah Exercitū, Deus*
Israelis, cum majoribus vestris, neque præcepi eis, quo die eduxi eos
de terrâ Egypti, de rebus holocausti & sacrificij: Sed rem hanc præ-
cepisti eis, edicendo: auscultate voci meæ, & ero vobis DEUS &c. Hof.
VI. v. 6. *Me benignitate delectari, non autem sacrificio; & cogni-*
tionē DEI magis quàm holocaustis. Mich. VI. 5. seq. *Quanam re*
instructus veniam ante Jehovah, incurvabo me honorem habens DEO
excelsō? veniamne ante eum cum holocaustis? eum vitulis assicu-
lis? An accepta haberet Jehovah millia arietum? myriadas torrenti-
um olei? An darem primogenitum pro defectione meâ? fructum
ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicavit tibi ò homo, quid sit
NB. BONUM; *scquid Jehovah requisivit abs te, nisi ut exerceas*

ius & amor: benignitatem & modestè ambules cum DEO tuo? (2) Dicitur lex ceremonialis non bona; quoniam fuit grave & intolerabile jugum Act: XV. 10. Et cui quæso ignotum est, quàm ingratum planè verbis eandem Propheta describat Jesaias cap. IX. 3. כִּי אָרַח עַל סִבְלוֹ וְאֶת מַטֵּה שִׁכְמוֹ שֶׁבֵט חֲנֹגֶשׁ בּוֹ הִחַתָּת כִּיּוֹם מָרָן
Quum jugum oneris illius, & virgam humeri illius, sceptrum opprimētis illum contriveris, ut die Midianitarum. Vocat itaq; Propheeta legem ceremonialem hoc loco jugum, virgam & sceptrum opprimētis. Adeoq; cum apud Ezechielem leges ceremoniales vocantur statuta non bonā, idem est ac si diceret, dedi illis præcepta dura atq; injucunda: quemadmodum supra membr. II. §. 7. etiam Anastasium, nostram sententiam ita explicantem, adduximus. Conf. Gal V. v. 1. seqq. ubi Apostolus dicit, eos qui legis ceremonialis opera facere velint, innodari jugo servitutis, imò & illos qui sub lege illâ fuerunt, vocat servos. (3) Dicitur lex ceremonialis non bona, quia in illis non fuit vita: quomodo in altero versus nostri membro dicitur לֹא יִחְיוּ בָהֶם non vivent in illis, quod adeo prioris exegeticum & cum emphasi quidem tale videtur, quales sanè exegetes in Scripturis passim reperiuntur. Clariùs hæc Apostolus ad Ebræos exponit cap. X. v. 1. & seq. ita scribens: Lex enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam expressam formam verum, in hostiis quas singulis annis easdem continenter offerunt, nunquam potest accedentes confirmare: Alioqui defisissent offerri, propterea quod cultores semel purificati, nullorum peccatorum amplius essent sibi conscii. At in istis sit repetita mentio peccatorum quotannis. Quod si verò vita in illis fuisset, quid tum Christo opus fuisset? Gal. II. 12. Nunc autem per Christum nobis annunciat^{ur} justificatio ab illis, qua justificare non poterant sub lege Act. XIII. 38. His probè consideratis facillè intelligimus, quomodo intelligendum sit, quando Ps. LI. v. 18. seq. dicitur: Sacrificia ut tibi dem, gratum tibi non est, neq; holocaustis delectaris. Sed quod verè tibi placet sacrificium, est animus culpa sua sensu dejectus; mentem enim quasi fractam atq; coneritam ò Deus non despicias. Simile est illud Psal. XL, v. 7. seq. Victimâ & oblato libo non delectaris, sed me tanquam

tanquam per fossā aure tibi m̄ncipias: non exigens aut holocaustum,
aut victimam piacularem. Itaque respondi, en adsum, Et tanquam ex
pacto conscripto faciam, quod velis, quæ voluptas mea est. Unde & du-
rantibus præceptis his ceremonialibus expectabatur *διόρθωσις*,
i. e. correctio l. mutatio in melius Ebr. IX. 10. Hoc ergo respectu
non bona sunt. Atq; ita non solum ex fonte sed & scopo & textus
circumstantiis fideique analogiā probavimus, per legem hīc non
bonam à Deo Israeli datam intelligi ceremonialem.

§. VI. Quæ cum ita se habeant, facilimo jam negotio
recensitis supra Adversariis, qui Apologiam erroris in allegan-
do hoc dicto commissi arguere non erubescunt, responderi po-
terit. Stante enim nostrā de hoc Ezechielis loco sententiā, ni-
hil habent solidi, quod ogganniant. Responsum quidem ha-
ctenus Pietistis à nostratibus pro Apologiā duplici fuit ratione.
Quidam enim, qui h. l. per legem non bonam intelligunt legem
moralem, eandem non per se sed per accidens non bonam esse di-
xerunt, ut supra §. V. m. II. ostensum; Alii verò qui de traditioni-
bus humanis in allegato ab Apologiā loco, sermonem esse exi-
stimarunt, doctè quidem responderunt, Philippum in Apologiā
disputare *ἡ ἀνθρώπων* h. e. ad hominem, vid. M. Schroër in der Eh-
ren-Rettung der Symbolischen Glaubens-Bücher p. 160. ubi ita
loquitur: Was will aber Hr. D. Spener hieraus machen? Soll
Deswegen die Apologie wieder die Schrift einen Fehler began-
gen haben? Ich sage nein/sondern man muß sehen/ mit wem die
Apologie streite: daß solches die Papisten seyn/ist allzu bekandt.
Es ist aber befindlich das die Papisten diesen Ort von dem Gött-
lichen Befehle selber erklähren; Wie solches aus dem Thoma und
dessen Erklärung Medinæ zu ersehen &c. Sed his ambagibus
non est opus: Satis enim per totam Disputationem ostensum
est, intelligendam esse legem ceremonialem, quæ est lex divina,
lex Dei, cui ne Deus quidem illum tribuit honorem, quo à mereatur
vitam eternam; ceu Apologeta verbis supra citatis loqui ama-
vit. Quid igitur erroris, qui perverfi, quid injusti commiserunt
B. Confessores, ex hoc dicto in hoc sensu citato p. seq. 284. ita
E 3 conclu-

concludentes: Cum autem nec divina legis operibus mereamur remissionem peccatorum aut vitam æternam, sed necesse sit, querere misericordiam promissam in Christo, multò minus observationibus Monasticis, cum sint mere traditiones humane, tribuendus est hic honor, quod mereantur remissionem peccatorum aut vitam æternam.

SECTIO II. PRACTICA,

indicans Loci usum & abusum retundens.

§. I. Sensu loci hætenus explanato, super est tum abusus ejusdem retundendus, tum usus quoq; indicandus: quod tamen brevioribus lineis expediendum est: Quemadmodum enim omnis Scriptura *θεός & υεως*, juxta Apostolum utilis est ad doctrinam, redargutionem, ad disciplinam in justitia &c. 2. Tim. III. 16. ita quoque loci hætenus ex fonte dilucidati usus non est omnino nullus. Sed.

(I.) *Elencticus*. Non verò hîc repetere lubet, quomodo Novatores nostri *Pietista* loci hujus allegatione contra autoritatem Librorum Ecclesiæ nostræ Symbolicorum abutantur, adeoque ipsum quoque locum depravent: siquidem in hos, per totam fere Disputationem hanc apologeticam, Elenchum stringere non dubitavimus; Sed aliorum hîc abusum retundendo, usum loci commendaturi sumus. Utimur autem hoc loco.

(i.) contra *Pontificios* omnesque statutorum Monasticorum similiumque observatores. Si enim illorum planè statutorum observatio vitam mereri non poterat, (siquidem Deus hîc de statutis legis ceremonialis pronunciat, quod *in illis Israelita non vivant*) quorum tamen Autor ipse erat Deus, & quæ ipsa, quamvis non essent pars legis naturæ, tamen, in primis quod ad illa de sacrificiis attinet, legi naturæ omnino congrua erant; quomodo hi sanctuli in Papatu observatione humanarum de Monastico statu aliarumque ejus generis traditionum, quæ legi naturæ non congrua, sed magnam partem quam maxime contraria sunt, non tantum peccatorum remissionis meritum, sed & vitam æternam sibi promittere possunt? Hanc verò genuinam

nam esse Pontificiorum de votis in specie Monasticis mentem
evidenter demonstravit sincerioris Theologiæ oculus B. D.
Martinus Chemnitzius, Ao. 1568. hic Decano D. *Simone Pauli* pro-
motus, in *Exam. Conc. Tr.* p. 454. Nobis hâc vice adduxisse suffi-
cit formam quandam absolutionis Monasticæ, in quâ inter cœ-
tera hæc ponuntur verba: *Rigor Religionis, meritum ordinis ce-
dant tibi in remissionem peccatorum, & in premium vite æternæ.*
Hinc etiam ex loco Ezechielis à nobis hæctenus considerato B.
Confessores Augustani in Apologiâ p. 283. Confessionis suæ
satis validum supraque citatum desumunt argumentum,
dicendo; *Præterea contumeliâ afficiunt Christum, eum dicunt, homi-
nem per Monasticam mereri vitam æternam, Deus ne sua quidem le-
gi hunc honorem tribuit, quod mereatur vitam æternam, sicut clarè
dicit apud Ezechielem: Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in
quibus non vivent.*

(2.) Utimur hoc loco contra veteres hæreticos, *Cerdonianos, Marcionitas,
Valentinianos, & Manichæos*. Etenim hi, quemadmodum legem tanquam ma-
lam à Diabolo ortam blasphemabant, de quibus videatur laudatus modo
Chemnitzius L. T. P. II. de lege Deic. X. p. m. 106. ita in primis *Manichæi* olim
hoc loco abutebantur, dum ex illo probabant, nullam esse rationem, cur *Vetus
Testamentum*, maxime verò *Mosis* recipiatur potius quàm repudietur, cum, qui
leges tulit *Mosaicæ*, disertè hîc dicat, se non dedisse præcepta bona & ejusmo-
di iudicia, per quæ quis vivere non possit: vid. *Hackspanius* in Notis ad h. l. p.
337. Verùm si ex dictis fuerit observatum, quid per statuta hîc intelliga-
tur & quâ ratione statuta hæc Ceremonialia non bona fuerint nuncupata,
etiam hujus asserti absurditas patefcet.

Utimur hoc loco (3.) contra eos, qui vel ab ipsâ natura lege, vel
à mero natura instinctu, vel saltem à propriâ devotione, quam ratio
dissuadet, ut alias taceam ceremonias, sæciatim sacrificandi ritum de-
vivunt. Illorum autem rationes omnes examinare, neque tempus neque
instituti ratio permittit. Possumus & labore illo superfedere, cum jam sum-
morum Theologorum, *Gerhardi, Franzi, Dorſchei, Dannhæveri, Calovii,*
& aliorum quibus & *Wagenſeilius* in Additamento ad *Tela Ignea Satana*,
addi poterit) opera in eo abundè occupata fuerit. Et quamvis non ita pri-
dem *Job. Spencerus*, (cujus asserta aliàs succinctè refert *Bayle* in *Nouvelles de
la République des lettres* Anni 1686. Mens, April. p. 440, sq.) peculiari Dif-
fertatione

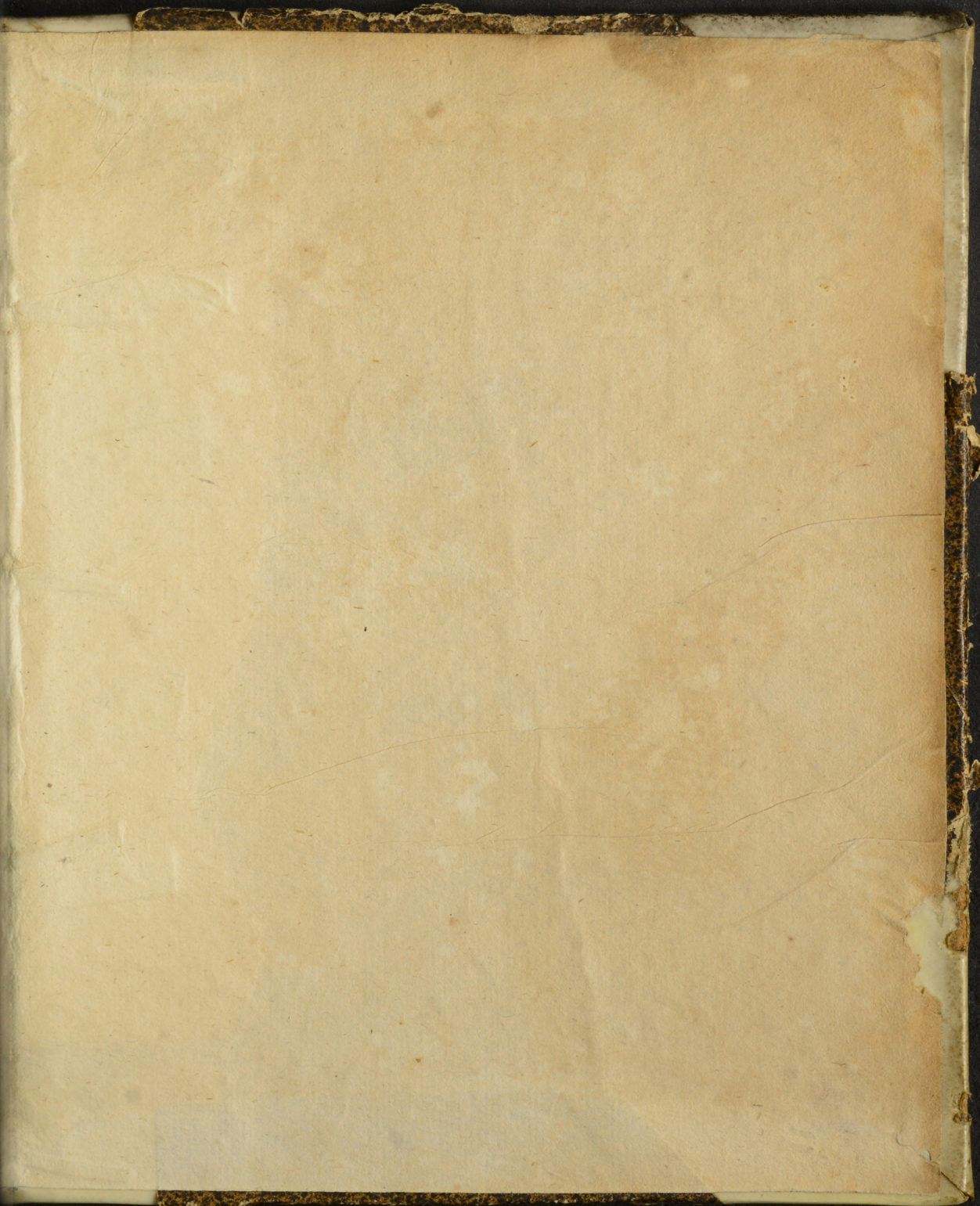
sertatione de *ratione & origine sacrificiorum*, idem probare annis fuerit; tamen ipsius argumenta sufficientissimè ab *Hermanno Wiesio*, Theologo Batavo, & ex nostris à jam dicto *Calovio*, recentissimè verò à *D. Majo Giellensi*, in Dissertat. sacris p. 531. sq. sunt refutata. Noshâc vice pro verâ thesi, stabilendâ unicè expressum Dei mandatum de sacrificiis DEO offerendis, quod uti ex locis plurimis, ita & consecutivè ex loco jam explicato satis apparet, urgemus. Ab hoc verò mandato sacrificiorum Israëlitis dato rectè concludi, sacrificia etiam, siquidem DEO debuerint placere, in primo suo initio à DEO fuisse instituta, asserere cum *B. Schmidso* in *Coil. Bibl. prior.* p. 375. nulli dubitamus.

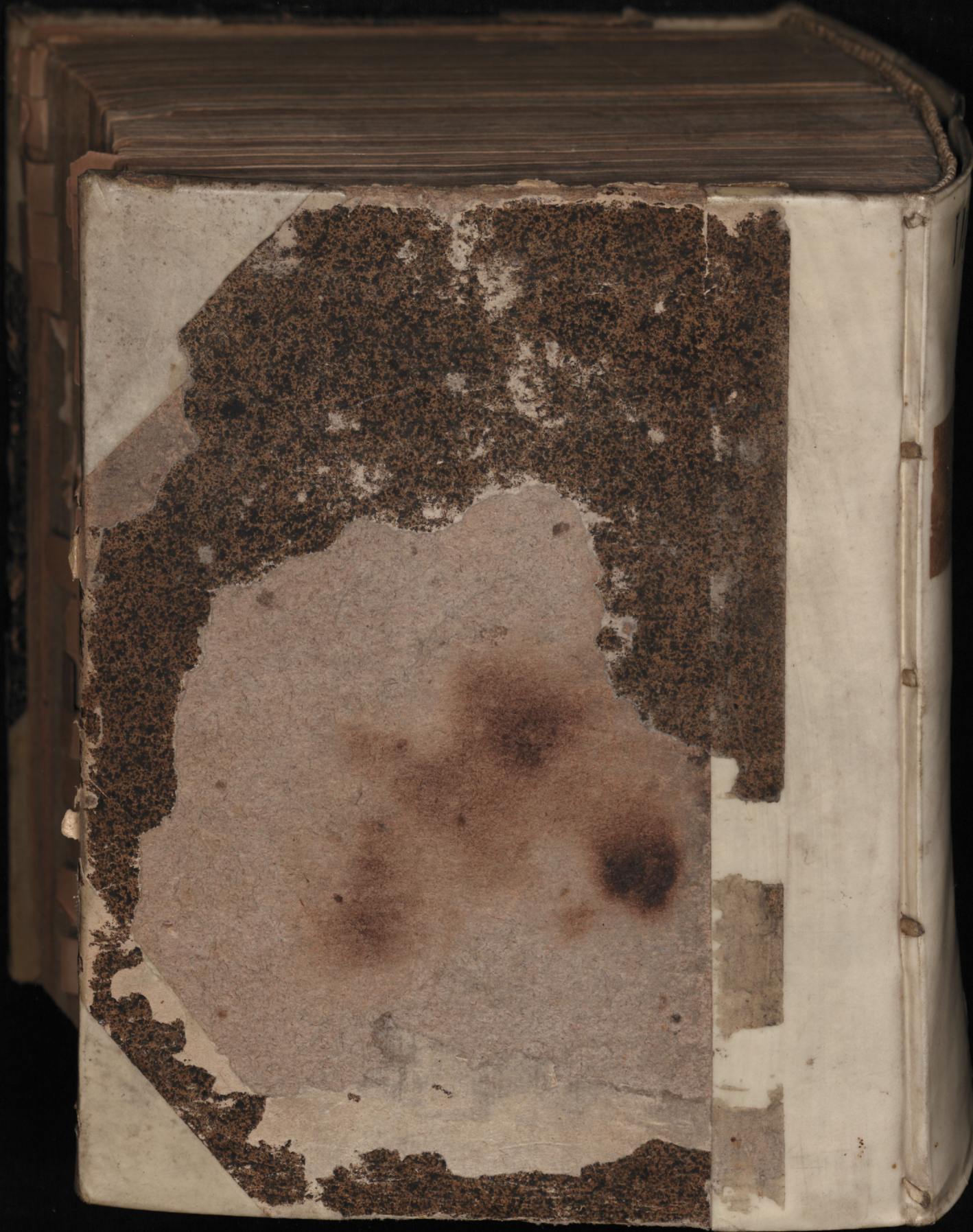
§. 2. *Usus Loci II. didascalicus* (1.) Edoceatur hoc dicto: *quæ ratione sacrificia expiaverint peccata?* Nimirum non *suavi & virtute*: erant enim statuta non bona, in quibus non poterant vivere Israëlita; sed *typicè*, quia respiciebant agnum Dei pro peccatis mundi immolandum, & præterea *organicè*, quatenus ex ordinatione Dei, verum Mediatorem peccatoribus proponebant, fructusque illius obedientiæ in Messiam credentibus applicabant. Vid. pl. D. *Qvendst* P. IV. Syst. p. 56 seq.

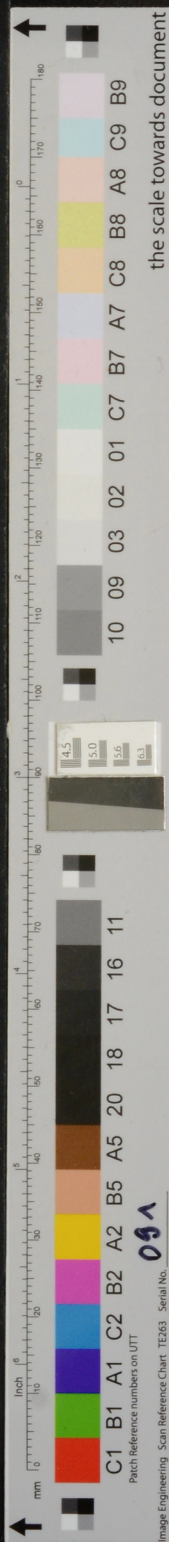
§. 3. *Ulus III. est pædemptivus*. Qui in Ecclesiâ Dei vivunt, illis non est liberum, uti velint, & juxta proprium suæ rationis dictamen, Deum colere, sed secundum statuta & præcepta à Deo ordinata, licet nobis videantur non bona, nec rationi, nec voluntati nostræ conveniunt, sed absona etiam & dura &c. Quæ propter nobis revelatum est omne consilium Dei Act. XX. 27. Quam tamen ob rem nolumus constitutiones Ecclesiasticas Magistratum, cum Divinis non pugnant, sed consentientes, licet humanæ sint, excludere: namque & illas a DEO esse profiteamur, licet mediatè. Rom. XIII. v. 1.

§. 4. *Ulus IV. Paracleticus*. Dum verò juxta hæc Dei præcepta & ordinationem Dei vivimus, nolumus tristari, sed in Domino gaudere, qui nos ab intolerabili antiquitatis jugo & statutis non bonis h. e. lege ceremoniali per Christum liberavit, ut verè simus *liberi* Joh. VIII. 36. *dilectiq; Dei filij* Rom. VIII. 16. Gal. IV. 5. 6. Eidem verò Servatori, qui nos ab omni tandem liberabit malo, quiq; vires nunc animumque ad scribendum hunc, inque ipsius gloriam perficiendum laborem, concessit, pro divino hoc beneficio, sit gloria & divitiæ & potentia in seculorum secula,

AMEN.

the scale towards document

adhibere possimus; Talia quæ ad Historiam Curiosam spectant, si contingunt, quæ si accidunt, observanda veniunt, sic non dem in novellis, cetum minorem ad littora Maris Germanici, quem Hamburgenses ceperant, Hæc est Historia hujus næ; Sed ut dictis Colophonem imponamus, à sensu literali & phoret, quod *evomere Jonam* idem significare debeat, quod, *remittere & liberare*, id quod ex supra dictis abunde patefcit

*de Historia Josia Enigma primum & II. ubi de Josia agitur, ea-
r fabula, Josiam repræsentat Jonas denuo & qua de Jona facta
nuntur, dicitur filius Amithai vel veri & cum maxime impio
, sit ergo si necesse est ut aliquid concedamus, hic nomine &
in Josias fuit nepos Manassis, annos octo natus, cum regnare
pius fuit 2 Chron:34.3. Jonæ Historia est literaliter intelligen-
tempore loquitur, & plane non de Manassis nec Josia ætate, Jonas
s libri, non Nahum, Chilkia aut alius; Non duo Enigmata de du-
, ætate virtutibus distinctis, in unam contrahuntur Prophetiam,
in distinctis viris sanctis, sed ab uno Jona; quod constructio,
tempus eadem materia, & omnia principia Hermeneutica sua-
quæ superius diximus, Historiam ergo tantum conteximus; h. l. cete-
onem Jonæ respiciunt, & à vero literali sensu aberrant, allegan-
Josias itaque Rex Judæ ab Achas usque ad Manassen & Josiam, Re-
tus & tributarius, & optabat interitum Ninives per Medos, quo-
oris Phraortes erat, quia jugum Regis Assyriæ Josiæ maxime mo-
rgo fingit pl. Rever. Autor si Deus Jonam secunda vice allocu-
le Josia intelligendum esse, & de consiliis Chilkia, Nahumi, ut
Regnum Assyriacum per Medos interiturum esse, Non vero ut
Sardianorum contra hostes Assyrios sædus pangat, sed potius
Ire Niniven explicatur. pl. Rev. Autore Metaphorice de co-
iis, ut cogitet, speretque, fore, ut Ninive deleatur per Medos,
, cogitare de Ninives interitu; Dicere de interitu illius ab
sententia Chilkia, & Prophetarum illius temporis, ut fidem
ias, quam assertionem literis consignaverint, publiceque
æ. id quod ita interpretari decet ex pl. Rev. Autoris sen-
uisse Niniven deleri debere. Ubi simul de Ninive addit, iter tri-
e Ambitum urbis, sed determinationem temporis, illum tres di-
bulando per urbem, & prædicando; quod utrumque tamen tam
mbulationis tempore conjungendum est, tres dies explicantur sine
opus, it. quadraginta dies per aliquot annos. Restat de Chrono-
rodoticreduli h. l. & alibi, quis nimis sequitur pl. R. A. car-
vid. Ximenii Memoria Secularis, Licht Jonæ p. 106. coll. p.
tamen cumpietate seria Josia pugnare videtur; quod tam anxie
Assyriæ & Ninives exoptaverit, sed excusari posse tantisper
nos.*